

ΑΝΩΤΑΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ
ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ & ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

Θέμα πτυχιακής εργασίας :
ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ
ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ : ΦΡΑΓΚΟΥΛΗΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ
ΦΟΙΤΗΤΗΣ : ΣΥΡΙΑΝΟΓΛΟΥ ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Περιεχόμενα.....σελ 2
Εισαγωγή.....σελ 3
Κεφάλαιο 1 ^ο Οι φιλικές προς το περιβάλλον εναλλακτικές μορφές τουρισμού στην Ελλάδα.....σελ 10
Κεφάλαιο 2 ^ο Η διαχείριση του οικοτουρισμού.....σελ 22
Κεφάλαιο 3 ^ο Η επίδραση του οικοτουρισμού στο περιβάλλον.....σελ 34
Κεφάλαιο 4 ^ο Το οικοτουριστικό προϊόν.....σελ 37
Κεφάλαιο 5 ^ο Ο οικοτουρισμός στην Κρήτη.....σελ 42
Συμπεράσματα.....σελ 66
Βιβλιογραφία.....σελ 67

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο τουρισμός ως μια μορφή στήριξης και ανάπτυξης της εθνικής οικονομίας, είναι μια παράμετρος η οποία ακόμα κι αν δεν μπορούμε να πούμε ότι δεν έχει μελετηθεί συστηματικά με επιστημονικές μεθόδους και κριτήρια, το σίγουρο είναι πολλοί τομείς του είναι τουλάχιστον άγνωστοι ή όχι και τόσο προσεγγίσιμοι στο κοινό. Εδώ κάνουμε λόγο στις πρόσφατες μορφές του τουρισμού ως προς την ανάπτυξη που παρατηρείται τα τελευταία χρόνια στη χώρα μας, και πιο συγκεκριμένα για τον ονομαζόμενο εναλλακτικό τουρισμό.

Ο εναλλακτικός τουρισμός είναι ένα σύνολο από νέες μορφές τουρισμού το οποίο σημειώνει άνοδο τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα μετά από μια προσπάθεια του ανθρώπου να ξεφύγει από τα κλασικά στερεότυπα των διακοπών στα χιόνια και τη θάλασσα. Διάφορα είδη τουρισμού τον απαρτίζουν που κυρίως αποσκοπούν στην κάλυψη περισσότερων αναγκών του τουρίστα ενώ μπορούν να αντικαταστήσουν ή να αντικατασταθούν από άλλες μορφές τουρισμού.

Για παράδειγμα ο παράκτιος τουρισμός που στη χώρα μας αποτελεί βασική μορφή, σε μια άλλη χώρα που στερείται ακτών θα μπορούσε να αποτελεί εναλλακτικό τουρισμό. Παρακάτω θα αναφερθούν οι κύριες μορφές του εναλλακτικού τουρισμού, και πιο συγκεκριμένα του οικοτουρισμού, που είναι μορφή φιλική για το περιβάλλον, όπως παρατηρείται στην Ελλάδα.

Η αιτία για την γέννηση φιλικών προς το περιβάλλον μορφών τουρισμού ήταν η ραγδαία τουριστική ανάπτυξη, που επέβαλλε το τουριστικό boom μετά το 1950 που σε πολλές περιπτώσεις ήταν τόσο άναρχη, αυθαίρετη και απρογραμματίστη που ο τουρισμός έγινε μέσο ληστρικής εκμετάλλευσης του ανθρώπου, του περιβάλλοντος, της πολιτιστικής κληρονομιάς και αντικείμενο εκμετάλλευσης εκ μέρους μερίδας επιχειρηματιών για ίδιο και μόνο όφελος, ενώ σιγά σιγά στην τουριστική δραστηριότητα ξεχάστηκε η ανθρωπρέπεια του τουρισμού και η φιλοξενία.

Μπροστά σε αυτή την εξέλιξη υπήρξε μια έντονη αντίδραση σε παγκόσμιο επίπεδο μέσω του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού (WTO) και του προγράμματος των Ηνωμένων Εθνών για το περιβάλλον και σε ευρωπαϊκό επίπεδο μέσω Ε.Ε. και μια υποτονική αντίδραση σε εθνικό επίπεδο.

Οι κυριότερες εκφράσεις αυτής της αντίδρασης ήταν:

- i. Ο επαναπροσδιορισμός της σχέσης περιβάλλοντος και τουρισμού.
- ii. Η λήψη μέτρων για μία τουριστική ανάπτυξη που θα είναι ορθολογική, προγραμματισμένη, ελεγχόμενη και αειφορική.
- iii. Η χάραξη τουριστικής πολιτικής με κέντρο τον άνθρωπο σαν παραγωγό και σαν καταναλωτή τουριστικών προϊόντων.
- iv. Η οικονομική και πληροφοριακή υποστήριξη και προώθηση των φιλικών προς το περιβάλλον εναλλακτικών μορφών τουρισμού.
- v. Η μελέτη, ο υπολογισμός και η γνωστοποίηση του τουριστικού κόστους με μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων για κάθε τουριστική δόμηση.

Οι παραπάνω αντιδράσεις όπως ήταν φυσικό και αναμενόμενο δυστυχώς δεν στάθηκαν ικανές ούτε αρκετές να επιλύσουν ή να περιορίσουν το πρόβλημα των δυσμενών επιδράσεων του τουρισμού στο περιβάλλον. Οι δυσμενείς επιπτώσεις του τουρισμού στο περιβάλλον λέγοντας ότι κύριος παράγοντας αποτέλεσε η απρογραμμάτιστη, ανεξέλεγκτη και βεβιασμένη τουριστική ανάπτυξη, για να ικανοποιηθεί η απότομη αύξηση της τουριστικής ζήτησης και για να εξασφαλιστεί από μια χώρα ή ένα τουριστικό προορισμό ή τουριστικούς επιχειρηματίες το μέγιστο κέρδος από τον τουρισμό μέσα σε ελάχιστο χρονικό διάστημα.

Οι κυριότερες επιδράσεις αυτής της τουριστικής δράσης στο φυσικό περιβάλλον είναι στην ατμόσφαιρα (καυσαέρια και λύματα από τα μέσα συγκοινωνίας κατά την αυξημένη κίνηση της τουριστικής περιόδου) στο έδαφος (πυρκαγιές ,ξηρασία ,πλημμύρες ,απορρίμματα από κάμπινγκ ,υγρά απόβλητα ξενοδοχείων) στη χλωρίδα και πανίδα (αποδασώσεις ,εκχερσώσεις ,καταστροφή βιοτόπων) ,η επίδραση στο τοπίο (ανέγερση ακαλαίσθητων κτισμάτων ,ιδιωτικοποιήσεις δημόσιων χώρων και προστατευμένων περιοχών ,παράνομη ανέγερση κατοικιών) ,η επίδραση στα υδάτινα οικοσυστήματα (υπερβολική κατανάλωση νερού ,μόλυνση νερού) ,η επίδραση στη θάλασσα (μόλυνση θαλασσών ,λιμανιών ,κόλπων ,διαρροές πετρελαίου ,απόβλητα παράκτιων ξενοδοχείων).

Ωστόσο η επίδραση της τουριστικής βιομηχανίας δεν περιορίζεται μόνο σε επίπεδο φυσικού περιβάλλοντος. Βαρύνουσας σημασίας είναι και οι επιπτώσεις στο πολιτιστικό περιβάλλον. Απ' αυτές αξίζει να αναφέρουμε τις καταστροφές αρχαιολογικών ή ιστορικών κτιρίων και μνημείων ,την εντατικοποίηση και αλλοίωση της δόμησης στους διατηρητέους παραδοσιακούς οικισμούς και την

υποβάθμιση της τοπικής αρχιτεκτονικής και εισαγωγή ξενόφερτων ρυθμών δόμησης που παραβιάζουν την αρμονία μεταξύ φυσικού και ανθρωπογενούς δομούμενου περιβάλλοντος.

Όσον αφορά το κοινωνικό περιβάλλον οι επιδράσεις έχουν να κάνουν με την εισβολή νέων διαφορετικών ηθών ,και εθίμων ,τη σύγκρουση των ξένων πολιτισμών με τον ντόπιο πληθυσμό ,την αύξηση κατανάλωσης ναρκωτικών ,αλκοόλ ,των κρουσμάτων AIDS και άλλων αφροδισιακών νοσημάτων και της εγκληματικότητας ,σύγκρουση θρησκειών. Όμως ακόμα και σε επίπεδο οικονομίας παρατηρείται αύξηση των τιμών αγαθών και υπηρεσιών στις τουριστικές περιοχές ,αύξηση των τιμών γης και στέγης ,ανισοκατανομή εισοδήματος μεταξύ κατοίκων τουριστικών και μη τουριστικών περιοχών ,εποχιακή απασχόληση ή ανεργία ,εγκατάλειψη ή αποδυνάμωση άλλων παραγωγικών κλάδων ,παραοικονομία στον τουριστικό τομέα.

ΟΙ ΜΗ ΟΜΟΛΟΓΟΥΜΕΝΕΣ ΔΥΣΜΕΝΕΙΣ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗ ΧΩΡΑ ΜΑΣ

Εκτός όμως από τις παραπάνω δυσμενείς επιδράσεις του τουρισμού, πρέπει να επισημανθούν και τα παρακάτω δυσμενή στοιχεία για τη χώρα μας, που δυστυχώς κανένας τουριστικός φορέας τα αντιμετωπίζει επίσημα.

Η Ελλάδα σαν χώρα μέλος της Ε.Ε. αποτελεί, λόγω της γεωγραφικής της θέσης, τουριστικό προορισμό για τους κατοίκους των υπόλοιπων χωρών μελών της Ένωσης, οι οποίοι μπορούν ελεύθερα να μεταφέρουν κεφάλαια και να αγοράζουν όπου θέλουν και όσα θέλουν οικόπεδα, κτίρια, ξενοδοχεία και να τα χρησιμοποιούν όπως θέλουν.

Λειτουργούν ήδη τουριστικά χωριά, ξενοδοχεία και διάφορα clubs για αποκλειστική χρήση από τους ξένους, όπου δεν γίνονται δεκτοί οι Έλληνες τα οποία χρησιμοποιούν ξένα προϊόντα και τα τελευταία χρόνια άρχισαν να χρησιμοποιούν και ξένο προσωπικό.

Μεγάλοι ξένοι τουριστικοί επιχειρηματίες και κυρίως μεγάλοι tour operators της Γερμανίας, Αγγλίας και Γαλλίας αγοράζουν το management Ελληνικών ξενοδοχειακών αλυσίδων, έναντι μιας κάποιας πληρότητας, με αποτέλεσμα να

ενεργούν προς όφελος των τουριστών των χωρών τους και πολλές φορές σε βάρος της ντόπιας οικονομίας (χρησιμοποιούμενα προϊόντα) και του ντόπιου πληθυσμού.

Επίσης δυστυχώς έχει επικρατήσει στη χώρα μας μια αρνητική νοοτροπία ως προς την αντιμετώπιση των τουριστών, καθώς πραγματοποιούνται εκδηλώσεις απαράδεκτες για την αξιοπρέπεια και την υπερηφάνεια της Ελλάδας και των Ελλήνων. Για παράδειγμα γίνεται έντονη η αποκλειστική χρήση ξένων γλωσσών σε βάρος των Ελληνικών. Το φαινόμενο έχει πάρει τέτοιες διαστάσεις που σε ορισμένες περιοχές αν κάποιος μιλήσει Ελληνικά, οι τουριστικοῦπαλλήλοι του γυρίζουν την πλάτη.

Για να αισθανθούν οι τουρίστες “σαν στο σπίτι τους” τους προσφέρουμε αυτά που είχαν στο σπίτι τους. Ξένα φαγητά, ξένα ποτά και με τον τρόπο που αυτοί θέλουν. Έχει παρεξηγηθεί ο ρόλος του Έλληνα που φιλοξενεί τουρίστες. Ο ρόλος αυτός είναι ο ρόλος του οικοδεσπότη που δέχεται κάποιον στο δικό του σπίτι και δεν είναι ο ρόλος του υπηρέτη ή του δούλου που θεωρεί τον τουρίστα σαν αφεντικό. Έχει παρεξηγηθεί επίσης η σημασία του τουριστικού σλόγκαν “ο πελάτης έχει πάντα δίκαιο”. Γιατί ο πελάτης ελάχιστες φορές έχει δίκαιο. Και αν παραπονιέται του λέμε ότι έχει δίκαιο για να τον ικανοποιήσουμε, αλλά πρέπει να του λέμε μετά και το “ναι μεν, αλλά” που πολλοί Έλληνες ξεχνάνε να το λένε.

Πρέπει να αναθεωρηθούν οι απόψεις για το τουριστικό συνάλλαγμα και τον πολυδιαφημισμένο ρόλο του στην εθνική οικονομία. Σήμερα στην Ε.Ε. δεν υπάρχουν σύνορα και τα χρήματα που παίρνει π.χ. ένας ξενοδόχος από ένα Γερμανό tour operator μπορεί να τα στη Γερμανία ή να τα μεταφέρει όπου θέλει και να τα κάνει ότι θέλει. Είναι δηλαδή χρήματα που μπορεί να τα διατηρήσει (εκτός από τους φόρους τους) εκτός της εθνικής οικονομίας που αποτελεί πλέον μέρος της Ευρωπαϊκής οικονομίας. Όσον αφορά τα χρήματα που ξοδεύει ένας τουρίστας στη χώρα μας, πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι οι περισσότεροι τουρίστες που επισκέπτονται τη χώρα μας είναι τουρίστες που διακινούνται από τους tour operators με τουριστικά πακέτα (κονσερβοποιημένος τουρισμός) και πολλοί από αυτός περιορίζονται και ξοδεύουν ότι θέλουν να ξοδέψουν, μέσα στα ξενοδοχεία και όχι στις τοπικές αγορές. (Οι ξενοδόχοι που μπορεί να είναι και ξένοι επιχειρηματίες έχουν φροντίσει για αυτό).

Αγνοείται δυστυχώς από τους εμπλεκόμενους στο τουριστικό κύκλωμα το βαθύτερο νόημα του τουρισμού, αλλά και η γοητεία του, σύμφωνα με τα οποία ο τουρίστας ταξιδεύει σε ένα ξένο τόπο, συναντά ξένους ανθρώπους, ακούει μια ξένη

γλώσσα, τρώει ξένα φαγητά και παρακολουθεί έναν ξένο τρόπο ζωής. Αν από όλα αυτά εξαλειφθεί το στοιχείο του ξένου τότε δεν κάνει τουρισμό. Απλά μετακομίζει προσωρινά σε ένα άλλο σπίτι, παρόμοιο με το δικό του. Και αν θέλει π.χ. ένας Γερμανός να κάνει τουρισμό στην Ελλάδα, πρέπει να γνωρίσει τους Έλληνες, να αντιμετωπίσει τον τρόπο ζωής τους, να φάει ελληνικά φαγητά, να μάθει απαραίτητες ελληνικές λέξεις. Πρέπει να γίνει λίγο Έλληνας. Δεν πρέπει οι Έλληνες να γίνουν Γερμανοί. Άραγε οι υπεύθυνοι που νομίζουν ότι πρέπει να γινόμαστε Γερμανοί, Γάλλοι, Άγγλοι, Αμερικάνοι κ.λπ., για να εξυπηρετήσουμε καλύτερα τους Γερμανούς, Γάλλους, Άγγλους, Αμερικάνους κ.λπ. τουρίστες, έχουν ταξιδέψει ποτέ στις χώρες τους;

ΤΑ ΜΑΛΑΚΑ ΚΑΙ ΤΑ ΣΚΛΗΡΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Σήμερα ο μαζικός τουρισμός θεωρείται σαν μια εχθρική προς το περιβάλλον μορφή τουρισμού. Μια μορφή τουρισμού που δεν ενδιαφέρεται για το περιβάλλον του τουριστικού προορισμού ούτε για τους πόρους του, αλλά το υπερεκμεταλλεύεται και εξαντλεί τους πόρους του, μέχρι να γίνει μη ελκυστικό και οι πόροι του να μην επαρκούν για την ικανοποίηση των τουριστών, οπότε και εγκαταλείπεται.

Συνήθως ο μαζικός τουρισμός εκφράζεται με τα μεγάλα ξενοδοχεία και τα τουριστικά θέρετρα, που δεν ανήκουν στον ντόπιο πληθυσμό αλλά σε ξένους επιχειρηματίες (αλλοδαπούς ή ημεδαπούς), που μοναδικό σκοπό έχουν να συγκεντρώσουν όσους γίνεται περισσότερους τουρίστες στις λεγόμενες τουριστικές περιόδους και να μεγιστοποιήσουν τα κέρδη τους τα οποία δεν μένουν στον τουριστικό προορισμό, για να χρησιμοποιηθούν προς όφελος του, αλλά μεταφέρονται όπου θέλει ο επιχειρηματίας.

Αυτά τα ξενοδοχεία και τα θέρετρα δεν χρησιμοποιούν συνήθως προϊόντα που παράγονται στον τουριστικό προορισμό ή στη χώρα στην οποία ανήκει, αλλά προϊόντα εισαγόμενα από τους τόπους των ιδιοκτητών τους, σε βάρος φυσικά της τοπικής οικονομίας.

Όσον αφορά τον ντόπιο πληθυσμό, αυτός συνήθως αφήνει τις παραδοσιακές κύριες ασχολίες του κατά την περίοδο της τουριστικής αιχμής, εργάζεται στα ξενοδοχεία για να αποκτήσει ένα πρόσθετο εισόδημα και κατά τη νεκρή τουριστική περίοδο επιστρέφει στις κανονικές ασχολίες του. Έτσι αποπροσανατολίζεται ή και εγκαταλείπεται η τοπική οικονομία που αρχίζει σιγά-σιγά να εξαρτάται, λίγο ή πολύ, από την τουριστική δραστηριότητα οποία και ελέγχεται από ξένους.

Συνέπεια χωροχρονικής υπερσυγκέντρωσης τουριστών που αντιπροσωπεύει το μαζικό τουρισμό είναι οι δυσμενείς επιδράσεις στο φυσικό, κοινωνικό, πολιτιστικό και οικονομικό περιβάλλον του τουριστικού προορισμού, όπως αναφέρθηκαν παραπάνω, που διαχρονικά υποβαθμίζουν και απαξιώνουν τα προσόντα του για τα οποία χαρακτηρίστηκε σαν τουριστικός προορισμός.

Αν και τα παραπάνω μειονεκτήματα του μαζικού τουρισμού είναι γνωστά σε όλους τους εμπλεκόμενους στο τουριστικό κύκλωμα, από τους απλούς τουρίστες μέχρι τους υπεύθυνους τουριστικούς φορείς, ο μαζικός τουρισμός εξακολουθεί να είναι κυριαρχούσα τουριστική μορφή την οποία προτιμούν και οι τουριστικοί επιχειρηματίες και οι τουρίστες. Οι τουριστικοί επιχειρηματίες, γιατί με τη μαζικότητα του αποφέρει μεγάλα κέρδη και οι τουρίστες γιατί είναι πολύ φθηνότερος από τον εναλλακτικό τουρισμό, γιατί τους προσφέρει ασφάλεια, γιατί τους απαλλάσσει από τις φροντίδες σχεδιασμού, προετοιμασίας και πραγματοποίησης του τουριστικού ταξιδιού, γιατί κάποιος (ο group director) τους οδηγεί και τους προσέχει καθόλη τη διάρκεια του ταξιδιού και γιατί βρίσκουν εκεί που πάνε ανθρώπους που μιλάνε τη γλώσσα τους, φαγητά παρόμοια με τα δικά τους και προϊόντα που γνωρίζουν και εμπιστεύονται. Οι άνθρωποι προτιμούν πλέον ένα φθινό, ασφαλές, σίγουρο και μη κουραστικό ταξίδι παρά ένα ταξίδι ακριβό και κουραστικό που πρέπει να διασφαλίσουν και να σιγουρέψουν μόνοι τους, έστω και αν το τελευταίο είναι πιο “τουριστικό” (με την κλασική έννοια του τουρισμού) από το πρώτο.

Για να αντιμετωπιστούν τα μειονεκτήματα του μαζικού τουρισμού και να προφυλακτούν οι τουριστικοί προορισμοί, οι πόροι τους και ο ντόπιος πληθυσμός από την εκμετάλλευση των μεγάλων της τουριστικής βιομηχανίας, άρχισε πριν από 30 μόλις χρόνια να συλλαμβάνεται και να υλοποιείται την τελευταία δεκαετία, η ιδέα του εναλλακτικού τουρισμού που αντιπαραθέτει στις πολιτικές του μαζικού τουρισμού, τις δικές του αντίθετες πολιτικές.

Έτσι ο εναλλακτικός τουρισμός απεμπολεί το στόχο των μεγάλων κερδών, το μεγάλο μέγεθος των τουριστικών εγκαταστάσεων, τη χωροχρονική υπερσυγκέντρωση των τουριστών, την εκμετάλλευση των τουριστικών εγκαταστάσεων, την εκμετάλλευση των τουριστικών προορισμών από ξένους επιχειρηματίες, την ηγετική θέση των οργανωτών ταξιδιών (tour operators και ταξιδιωτικών γραφείων) στο τουριστικό “γίγνεσθαι” και προτείνει μέτρα προς όφελος του περιβάλλοντος του τουριστικού προορισμού, των πόρων του και του ντόπιου πληθυσμού. Υιοθετεί την μικράς κλίμακας τουριστική ανάπτυξη, τον αιεφόρο τουρισμό, την αντιεποχικότητα, τα μικρά κέρδη, τα οποία μένουν στον τόπο και στον πληθυσμό του, την επαφή και τις φιλικές σχέσεις μεταξύ τουριστών και ντόπιου πληθυσμού και την επικυριαρχία των τοπικών παραγόντων στο τουριστικό κύκλωμα.

Όμως ο εναλλακτικός τουρισμός παραμένει πάντα μικρός και ανίσχυρος Δαβίδ μπροστά στον μεγάλο πανίσχυρο Γολιάθ. Και επειδή δεν νικάει πάντα ο Δαβίδ, πολλοί μελετητές προτείνουν να ληφθούν μέτρα όχι υπέρ το εναλλακτικού τουρισμού, που δεν πρόκειται να πάρει ποτέ τη θέση του μαζικού τουρισμού, αλλά υπέρ της προσπάθειας μείωσης ή εξάλειψης των μειονεκτημάτων του μαζικού τουρισμού. Να διαμορφωθεί δηλαδή προς το καλύτερο ο μαζικός τουρισμός παρά να αντικατασταθεί από τον εναλλακτικό. Γιατί η διαμόρφωση είναι δυνατή, η αντικατάσταση είναι ουτοπία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο
ΟΙ ΦΙΛΙΚΕΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ
ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ
ΕΛΛΑΔΑ

Όπως ήδη αναφέρθηκε, η κύρια αιτία δημιουργίας των δυσμενών επιδράσεων του τουρισμού στο περιβάλλον ήταν η απρογραμμάτιστη, μη ελεγχόμενη και βεβιασμένη τουριστική ανάπτυξη, για να ικανοποιηθεί η απότομη αύξηση της τουριστικής ζήτησης και για να εξασφαλίσουν, μια χώρα ή ένας τουριστικός προορισμός ή οι τουριστικοί επιχειρηματίες, το μέγιστο κέρδος από τον τουρισμό, σε μικρό χρονικό διάστημα.

Κάτω από αυτές τις συνθήκες παρατηρήθηκαν μεγάλες συγκεντρώσεις τουριστών σε ορισμένους τουριστικούς προορισμούς οι διαχειριστές των οποίων να ικανοποιήσουν τις αυξημένες τουριστικές ανάγκες πήραν τα ανάλογα τουριστικά μέτρα, πολλά από τα οποία όμως ήταν βλαπτικά για το περιβάλλον ή παρέλειψαν να πάρουν συμπληρωματικά μέτρα διαφύλαξης του περιβάλλοντος.

Έτσι η πρώτη εχθρική ή ηπιότερα μη φιλική προς το περιβάλλον μορφή τουρισμού εμφανίζεται να είναι ο μαζικός τουρισμός, ο οποίος για τη χώρα μας είναι έντονα εποχικός και κυρίως παράκτιος.

Εχθρική ή μη φιλική προς το περιβάλλον μορφή τουρισμού είναι γενικά κάθε μορφή που βλάπτει το περιβάλλον, το υποβαθμίζει ή το καταστρέφει. Αντίθετα φιλική προς το περιβάλλον μορφή τουρισμού είναι η κάθε μορφή που δεν επιδρά δυσμενώς στο περιβάλλον αλλά το αφήνει στην ίδια κατάσταση στην οποία βρισκόταν πριν εκδηλωθεί η τουριστική δραστηριότητα.

Στην πρώτη περίπτωση γενεσιουργός αιτία είναι μια βλαπτική για το περιβάλλον τουριστική ανάπτυξη, ενώ στη δεύτερη γενεσιουργός αιτία είναι η λεγόμενη αειφορική τουριστική ανάπτυξη.

Βασικό κριτήριο δηλαδή στη διάκριση των φιλικών και των μη φιλικών προς το περιβάλλον μορφών τουρισμού είναι το είδος της τουριστικής ανάπτυξης (άναρχη ή αειφορική) που απαιτεί η κάθε μορφή ή με άλλα λόγια το δόγμα βάσει του οποίου πραγματοποιείται η τουριστική ανάπτυξη και διαμορφώνονται οι διάφορες μορφές τουρισμού, (δόγμα της εκμετάλλευσης και δόγμα της αειφορίας).

Θεωρητικά κάθε μορφή τουρισμού που αναπτύσσεται σύμφωνα με τα δόγματα της αειφορίας είναι φιλική προς το περιβάλλον. Και τέτοιες μορφές μπορούν να είναι όλες μορφές τουρισμού.

Στην πράξη όμως δυστυχώς επικρατεί το δόγμα εκμετάλλευσης που εξυπηρετεί το μαζικό τουρισμό ο οποίος και αντιπροσωπεύει το 90% της όλης τουριστικής δραστηριότητας έναντι του 10% που αντιπροσωπεύουν όλες μαζί οι φιλικές προς το περιβάλλον εναλλακτικές μορφές τουρισμού.

Ονομαστικά, σαν φιλικές προς το περιβάλλον εναλλακτικές μορφές τουρισμού χαρακτηρίζονται οι παρακάτω, που όλες μαζί αποτελούν τη γενικότερη μορφή του εναλλακτικού τουρισμού.

- i. Ο αειφόρος τουρισμός που συνιστάται με διάφορους επιθετικούς προσδιορισμούς όπως, υπεύθυνος, μαλακός, ελεγχόμενος, ανθεκτικός, μεταβιομηχανικός, μετατουρισμός κ.λπ.
- ii. Ο οικολογικός τουρισμός ή οικοτουρισμός ή περιβαλλοντικός ή πράσινος ή φυσιολατρικός τουρισμός.
- iii. Ο τουρισμός υπαίθρου, αν και εφόσον δεν αποτελεί μαζικό τουρισμό, αφού υπάρχουν μερικές μορφές τουρισμού υπαίθρου που μαζικοποιούνται χρονικά ή τοπικά και καταντούν μη φιλικές προς το περιβάλλον μορφές τουρισμού. Όπως υπάρχει και η περίπτωση ένα μέρος του μαζικού τουρισμού να είναι αειφορικό και φιλικό αν και εφόσον ληφθούν μέτρα διαφύλαξης του περιβάλλοντος και των συμφερόντων του τόπιου πληθυσμού.

Στην παρούσα μελέτη θα δοθεί ιδιαίτερη βαρύτητα στον ορισμό, την έννοια, τα χαρακτηριστικά και τη σκοπιμότητα του οικολογικού τουρισμού.

ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Γενικά

Η Ελλάδα από πολύ παλιά υπήρξε τόπος περιηγητών εξαιτίας του μεγάλου πολιτιστικού, ιστορικού και φυσικού πλούτου της. Η τουριστική ανάπτυξη της χώρας ξεκίνησε τη δεκαετία του '50, για να εξελιχθεί σε μια από τις σημαντικότερες πηγές εσόδων, τόσο σε εθνικό επίπεδο, όσο και τοπικό, αφού πολλές περιοχές της έχουν ως κύρια πηγή εσόδων τον τουρισμό.

Η χώρα, παρόλη την τεράστια τουριστική κίνηση και το μεγάλο οικονομικό όφελος από αυτή, δεν έχει πετύχει την επιθυμητή άνοδο του επιπέδου των προσφερόμενων υπηρεσιών και γενικά το επίπεδο των υποδομών δεν είναι το άριστο. Πολλές από τις ξενοδοχειακές μονάδες που κατασκευάστηκαν τις δεκαετίες του '60 και '70 δεν έχουν εκσυγχρονιστεί.

Τα τελευταία χρόνια εμφανίζεται μια κόπωση των τουριστών από την κλασική μορφή τουρισμού. Κατ' αρχήν ο επισκέπτης γίνεται πιο απαιτητικός ως προς το επίπεδο των υπηρεσιών. Ενδέχεται, λοιπόν, οι περιοχές προσκολλημένες στο τουριστικό μοντέλο «Θάλασσα – Ήλιος – Αμμουδιά», χωρίς υψηλά επίπεδα υποδομών και παρεχόμενων υπηρεσιών να παρουσιάσουν πτώση της ζήτησης.

Οι απαιτήσεις όμως των τουριστών για νέες μορφές αναψυχής με περισσότερες και πιο αυθεντικές εμπειρίες, μακριά από εμπορευματοποιημένες περιοχές, με ένα πιο εκλεπτυσμένο τρόπο, συνεπικουρούν για την αυξανόμενη ευαισθητοποίηση σε θέματα περιβάλλοντος, ενώ παράλληλα παρουσιάζεται μετάβαση από το μοντέλο παθητικού τουρισμού σε ένα πιο ενεργητικό.

Οι σχέσεις του τουρισμού με την τοπική οικονομία είναι πολύ σημαντική παράμετρος. Ο τουρισμός λειτουργεί σε πολλές περιοχές ως η κύρια πηγή εισοδήματος και ενίσχυσης της οικονομίας μέσα από το δίκτυο αλληλεπιδράσεων με άλλους οικονομικούς κλάδους (π.χ. κλάδος κατασκευών, μεταφορών).

Σημαντική αλληλεξάρτηση υπάρχει μεταξύ πολιτιστικών και κοινωνικών χαρακτηριστικών του τόπου προορισμού των επισκεπτών. Περιοχές με έντονα πολιτιστικά στοιχεία αποτελούν πόλους τουριστικής ανάπτυξης. Παράλληλα, οι επισκέπτες φέρουν μαζί τους τη δική τους κουλτούρα και ιδεολογία, γεγονός που μπορεί να επηρεάσει τα τοπικά πολιτισμικά στοιχεία.

Ο τουρισμός έχει και τις επιπτώσεις του στο φυσικό περιβάλλον που παρουσιάζονται μετά από κάποιο χρονικό διάστημα. Επιφέρει αλλαγές και υποβάθμιση σε χερσαία και υδάτινα οικοσυστήματα, εξαντλεί τους φυσικούς πόρους κλπ.

Οι παράκτιες περιοχές, αποτελούν βασικούς τουριστικούς προορισμούς και κύριο μοχλό τουριστικής ανάπτυξης σε πολλές μεσογειακές χώρες, συμπεριλαμβανομένης και της Ελλάδας. Σε αυτές τις περιοχές υπάρχουν πολλές αλληλεπιδράσεις μεταξύ περιβαλλοντικών, κοινωνικών, πολιτισμικών και οικονομικών παραμέτρων, όπου μια αλλαγή σε κάποιο σημείο είναι ικανή να προκαλέσει αλυσιδωτές αντιδράσεις και να διαταράξει την ισορροπία του συστήματος (Κοκκώσης & Μέξα, 1997).

Οι επιπτώσεις της τουριστικής ανάπτυξης στις νησιωτικές περιοχές χαρακτηρίζονται από μεγάλη ένταση λόγω του μικρού τους μεγέθους.

Η απομόνωσή τους από τον ηπειρωτικό χώρο, είχε ως αποτέλεσμα τη δημιουργία οικοσυστημάτων με ιδιαιτερότητες, μεγάλη ποικιλότητα και ενδημισμούς. Έτσι, το φυσικό περιβάλλον των νησιών παρουσιάζει αυξημένη ευαισθησία στις διαταραχές.

Στα νησιά, τα προβλήματα σχεδιασμού και διαχείρισης των πόρων είναι πιο έντονα απ' ό,τι στη χέρσο. Το μικρό μέγεθος και η απομόνωση αποτελούν περιοριστικό παράγοντα στη διαδικασία ανάπτυξης. Έτσι, σε πολλά νησιά τα τελευταία χρόνια παρουσιάζονται έντονα προβλήματα λειψυδρίας, έλλειψης χώρου διάθεσης στερεών αποβλήτων κλπ.

Οι ορεινές περιοχές είναι απομονωμένες και ο τουρισμός αποτελεί μέσο οικονομικής ανάπτυξης και εξόδου από την απομόνωση. Οι δραστηριότητες σε αυτές τις περιοχές μπορεί να είναι εποχιακές (χειμερινός τουρισμός), καθόλη τη διάρκεια του έτους ή ακόμα με τη μορφή εκδρομών και επισκέψεων (τουρισμός του σαββατοκύριακου).

Η απόρριψη υγρών αποβλήτων των παράκτιων κοινοτήτων και τουριστικών επιχειρήσεων στη θάλασσα (πολλές φορές χωρίς την προηγούμενη επεξεργασία τους από συστήματα καθαρισμού) επηρεάζει την ποιότητα του θαλασσινού νερού, με αποτέλεσμα την υποβάθμιση του υδάτινου περιβάλλοντος. Ο μεγάλος όγκος αστικών υγρών αποβλήτων στη θάλασσα μπορεί να προκαλέσει προβλήματα ευτροφισμού, να επηρεάσει τις βιοκοινότητες (π.χ. υποβάθμιση των λιβαδιών ποσειδωνίας) κλπ.

Οι αμμοθίνες είναι πολύ ευαίσθητα οικοσυστήματα και εύκολα μπορούν να αποσταθεροποιηθούν (Pearce & Kirk, 1986). Οι αμμοθίνες αποθηκεύουν άμμο την οποία «δίνουν» σε συνθήκες κακοκαιρίας στη θάλασσα, ώστε να αποφευχθούν φαινόμενα διάβρωσης και εισόδου της θάλασσας στα χερσαία οικοσυστήματα. Οι

αμμοθίνες έχουν υψηλή οικολογική αξία, γιατί χαρακτηρίζονται από συγκεκριμένο τύπο αζωνικής βλάστησης, την αμμόφιλη, ενώ αποτελούν βιότοπο για πολλά είδη ορνιθοπανίδας και μικροπανίδας.

Η υπερσυγκέντρωση και ο συνωστισμός των τουριστών πολλές φορές ξεπερνά τα όρια ανοχής των υποδομών και προκαλούνται προβλήματα ηχορύπανσης, συγκέντρωσης μεγάλου όγκου στερεών αποβλήτων κλπ. Ειδικότερα, το πρόβλημα των απορριμμάτων είναι εντονότερο στην αμμουδιά, όπου είναι ο χώρος αναψυχής των τουριστών.

Μια από τις κυριότερες επιπτώσεις του τουρισμού στα χερσαία οικοσυστήματα προέρχεται από το πάτημα των φυτών και τη συμπίεση του εδάφους εξαιτίας της πεζοπορίας, την οδήγηση τροχοφόρων έξω από το δρόμο κλπ. Προκαλούνται βλάβες στα υπέργεια και υπόγεια τμήματα των φυτών, ενώ το έδαφος συμπιέζεται με αποτέλεσμα τη μείωση της υδατοϊκανότητας, του μεγέθους των πόρων κλπ.

Πολλοί επισκέπτες κόβουν άνθη και κλαδιά, γεγονός που εγκυμονεί κινδύνους για πολλές φυτοκοινότητες. Το πρόβλημα εντείνεται περισσότερο εάν πρόκειται για σπάνια και ενδημικά φυτά. Η πρακτική αυτή οφείλεται σε έλλειψη συνείδησης και ενημέρωσης πάνω σε θέματα λειτουργίας των οικοσυστημάτων και προστασίας του περιβάλλοντος.

Η διάνοιξη δρόμων και μονοπατιών έχει ως αποτέλεσμα την απομόνωση και τον κατακερματισμό της πανίδας (ιδιαίτερα της μικροπανίδας), ενώ ευαίσθητες οικολογικές περιοχές γίνονται προσιτές στους επισκέπτες, καταστρέφοντας ήσυχα τοπία αναψυχής και σπάνιους βιότοπους. Η επίσκεψη μέσα σε αυτές τις περιοχές ενοχλεί και επηρεάζει την άγρια πανίδα. Έτσι, για παράδειγμα, η προσέγγιση σε τόπους όπου φωλιάζουν πουλιά μπορεί να προξενήσει προβλήματα την περίοδο της αναπαραγωγής και επώασης και να απειλήσει ολόκληρους πληθυσμούς.

Οι αλυκές αποδεικνύονται σημαντικοί πόλοι έλξης τουριστών και στον ευρύτερο χώρο τους αναπτύσσονται διάφορες δραστηριότητες. Οι περιοχές αυτές, όμως, αποτελούν σημαντικούς βιότοπους για πολλά είδη φυτών, πτηνών και άλλων ειδών της πανίδας. Έτσι, αν οι δραστηριότητες αυτές διεξάγονται ακανόνιστα υπάρχει κίνδυνος αποσταθεροποίησης του οικοσυστήματος.

Σημαντικά είναι επίσης τα προβλήματα από τα απορρίμματα και τη διάθεση υγρών αποβλήτων από διάφορες τουριστικές εγκαταστάσεις.

Στο ανθρωπογενές (δομημένο) περιβάλλον παρουσιάζεται ταυτόχρονη δράση πολλών παραγόντων (πολιτισμός, οικονομία, κοινωνικοί θεσμοί, νομικό καθεστώς

κλπ.). Η τουριστική ανάπτυξη επηρεάζει κάθε ένα από αυτούς τους παράγοντες ξεχωριστά, αλλά και το σύνολο του ανθρωπογενούς περιβάλλοντος.

Εκεί όμως που ο τουρισμός έχει κατηγορηθεί σφοδρά, είναι στην ανέγερση μεγάλων ξενοδοχειακών μονάδων που συνοδεύονται με χρήση υλικών και αρχιτεκτονικών τεχνοτροπιών ξένων προς την παραδοσιακή φυσιογνωμία. Ιδιαίτερα, η αυθαίρετη δόμηση και ανέγερση καταλυμάτων αποτελεί ένα από τα βασικότερα προβλήματα στην Ελλάδα.

Στα ιστορικά μνημεία και τους αρχαιολογικούς χώρους, εξαιτίας του όγκου των επισκεπτών που δέχονται, εμφανίζονται προβλήματα ηχορύπανσης, συνωστισμού και ρύπανσης από απορρίμματα. Επίσης, παρουσιάζονται πολλές φορές φθορές και καταστροφές στα μνημεία από τους τουρίστες.

Έχει παρατηρηθεί ότι σε περιοχές (ειδικότερα αγροτικές) που αναπτύχθηκε τουρισμός, τα αγροτικά επαγγέλματα εγκαταλείπονται ή μετατρέπονται σε δευτερες ασχολίες- και μεγάλο μέρος του πληθυσμού απασχολείται σε καθαρά τουριστικά επαγγέλματα ή γενικότερα στον τομέα των υπηρεσιών, όπως για παράδειγμα στις μεταφορές.

Η τουριστική ανάπτυξη μπορεί να υποβαθμίσει τόσο το φυσικό, όσο και το οικονομικό, κοινωνικό και πολιτισμικό περιβάλλον ενός τουριστικού προορισμού. Έχει αποδειχθεί ότι η αλλοίωση των φυσικών πόρων, που αποτέλεσαν σε συγκεκριμένη χρονική περίοδο το βασικό πόλο έλξης τουριστών, οδήγησε σε μείωση των επισκεπτών ή σε αλλαγή του τύπου επισκεπτών σε περισσότερο ανεπιθύμητες μορφές.

Η τουριστική ανάπτυξη μιας περιοχής παρουσιάζει διάφορα στάδια, σχετιζόμενα με την ποιότητα του περιβάλλοντος. Στα πρώτα στάδια η υψηλή οικολογική και αισθητική ποιότητα μιας περιοχής προσελκύει πολλούς επισκέπτες και η περιοχή αναπτύσσεται. Ακολουθούν φάσεις εντατικοποίησης της τουριστικής ανάπτυξης που εξαντλούν και αλλοιώνουν σταδιακά τους φυσικούς πόρους, για να καταλήξει η περιοχή στην κόπωση και την παρακμή, με χαμηλά επίπεδα ανάπτυξης, πολλά περιβαλλοντικά προβλήματα και μικρό οικονομικό όφελος. Εάν ένας τουριστικός προορισμός φτάσει στην φάση της παρακμής, τότε έχει κλείσει τον κύκλο του ως τουριστικό προϊόν και φυσικά έχει υποβαθμιστεί σε πολύ μεγάλο βαθμό το φυσικό του περιβάλλον (Παρπαϊρης, 1993).

Η αλληλεξάρτηση της ποιότητας περιβάλλοντος και τουρισμού έχει αρχίσει να συνειδητοποιείται από όσους συμμετέχουν στην τουριστική διαδικασία. Οι ίδιοι οι

τουρίστες επιδιώκουν διακοπές σε ένα περιβάλλον που δεν είναι υποβαθμισμένο, ενώ ενδιαφέρονται για την πολιτιστική αυθεντικότητα του τόπου προορισμού. Από την άλλη, οι παράγοντες της τοπικής κοινότητας επιδιώκουν την ανάδειξη και διατήρηση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της περιοχής τους, με τη στήριξη των επαγγελματιών του χώρου, οι οποίοι με τη σειρά τους προωθούν τα φυσικά χαρακτηριστικά για την προσέλκυση πελατών.

Η αλλαγή της στάσης των τουριστών, των κατοίκων του τόπου προορισμού και των επαγγελματιών αντανακλά τη γενικότερη στροφή προς την προστασία του περιβάλλοντος και την στάση ως προς την έννοια της ανάπτυξης, η οποία σήμερα έχει ξεφύγει από την κλασική «οικονομίστικη» αντίληψη.

Όπως ήδη ελέχθη έχει παρατηρηθεί μία κόπωση των τουριστών από τον κλασικό τύπο τουρισμού με παράλληλη στροφή προς την αυθεντική επαφή με το φυσικό περιβάλλον και τους κατοίκους του τόπου προορισμού. Παράλληλα οι τοπικοί παράγοντες και οι επαγγελματίες του τουρισμού, συνειδητοποιούν αυτή τη νέα πραγματικότητα και προωθούν νέους τύπους αναψυχής, στηριγμένες στην ανάδειξη και τη διατήρηση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών του φυσικού περιβάλλοντος μιας περιοχής.

Στο πλαίσιο του προβληματισμού για την αειφόρο ανάπτυξη παρατηρείται στροφή από τις εντατικές μορφές τουρισμού (μαζικός τουρισμός, όπως αναφέρεται), σε πιο ήπιες μορφές τουρισμού. Αυτή η αειφόρος ανάπτυξη ονομάζεται βιώσιμος τουρισμός, αγροτουρισμός, οικοαγροτουρισμός, πράσινος τουρισμός, πολιτιστικός τουρισμός ή καλύτερα οικοτουρισμός.

Σε γενικές γραμμές ο οικοτουρισμός βασίζεται στο φυσικό περιβάλλον, είναι οικονομικά αποτελεσματικός, προωθεί την περιβαλλοντική εκπαίδευση και διαχειρίζεται το φυσικό περιβάλλον με βιώσιμο τρόπο. Ο οικοτουρισμός συμβάλλει στην ολοκληρωμένη περιβαλλοντική διαχείριση μιας περιοχής παρεμβαίνοντας και διαμορφώνοντας τις τάσεις και τα χαρακτηριστικά των τοπικών φορέων, των επιχειρηματιών και των επισκεπτών. Έτσι λοιπόν, η ορθή οικοτουριστική ανάπτυξη:

- i. προετοιμάζει τους επισκέπτες, πριν την αναχώρησή τους, ώστε να ελαχιστοποιήσουν ή ακόμα και να αποφύγουν την πρόκληση αρνητικών επιπτώσεων σε ευαίσθητες περιοχές, μέσω της ενημέρωσής τους σχετικά με τη στάση τους απέναντι στη γλωρίδα και πανίδα του τόπου προορισμού,

- ii. ελαχιστοποιεί τις επιπτώσεις από την παρουσία επισκεπτών,
- iii. επεμβαίνει διορθωτικά, εάν υπάρξει πρόβλημα,
- iv. οι επισκέψεις των τουριστών πραγματοποιούνται σε μικρές ομάδες για να αποφευχθούν προβλήματα υπερσυγκέντρωσης,
- v. ενημερώνει, πληροφορεί και εκπαιδεύει τους επιχειρηματίες και το προσωπικό (τους επαγγελματίες του κλάδου δηλαδή) σχετικά με τις απαραίτητες ενέργειες, που πρέπει να ληφθούν με σκοπό τη διατήρηση υψηλής οικολογικής ποιότητας,
- vi. πολλές φορές αποτελεί μέρος προγραμμάτων περιβαλλοντικής διαχείρισης,
- vii. οι εγκαταστάσεις είναι από υλικά φιλικά προς το περιβάλλον και η αρχιτεκτονική τους σύμφωνη με την τοπική τεχνοτροπία,
- viii. αποτελεί πηγή χρηματοδότησης προγραμμάτων προστασίας της φύσης,
- ix. πολλές φορές οι επισκέπτες συμμετέχουν στην προστασία του περιβάλλοντος.

Είναι δυνατό με την κατάλληλη διαχείριση το οικοτουριστικό προϊόν να διατηρήσει μια σταθερή πορεία με παγιωμένα χαρακτηριστικά, που θα διασφαλίζουν την προστασία του περιβάλλοντος και την οικονομική βιωσιμότητα.

Η θέση ότι ο οικοτουρισμός είναι δραστηριότητα φιλική προς το περιβάλλον, βασίζεται στο γεγονός ότι οι οικοτουρίστες επισκέπτονται μια περιοχή σε μικρές ομάδες, οργανωμένα και επιπλέον είναι άτομα ευαισθητοποιημένα ως προς το περιβάλλον. Από την άλλη όμως, έστω και αυτή η πολύ μικρή πίεση που ασκείται στο φυσικό περιβάλλον ενδέχεται να έχει σημαντικές αρνητικές επιπτώσεις. Ο οικοτουρισμός εάν σχεδιαστεί με πολύ προσεκτικό τρόπο και υπάρξει έντονος παρεμβατισμός με κατάλληλη γνώση από τους τοπικούς φορείς διαχείρισης, μπορεί να συμβάλλει στην ανάδειξη και προστασία του φυσικού περιβάλλοντος.

Η οικοτουριστική ανάπτυξη της περιοχής μπορεί να συνδεθεί με την οργάνωση δραστηριοτήτων αναψυχής για τους επισκέπτες. Το σύνολο των παρεμβάσεων πρέπει να είναι φιλικές προς το περιβάλλον, με ελάχιστες έως καθόλου επιπτώσεις. Η ορθώς σχεδιασμένη οργάνωση της αναψυχής θα συμβάλλει σημαντικά στην αύξηση των εσόδων και κερδών, που θα τροφοδοτήσει οικονομικά την όλη διαδικασία. Στο Λαγούδι-Ζιά το δάσος πεύκης θα αξιοποιηθεί ως δάσος-πάρκο αναψυχής για το οποίο ο Δήμος Δικαίου έχει αναθέσει τη μελέτη αξιοποίησής του.

Ως οικοτουρισμός ορίζεται ο περιβαλλοντικά υπεύθυνος τουρισμός και η επίσκεψη σε φυσικές περιοχές, που αποσκοπεί στην απόλαυση και εκτίμηση της φύσης (και των πολιτισμικών στοιχείων του παρόντος και παρελθόντος) και ο οποίος προάγει τη διατήρηση της φύσης, έχει χαμηλή επίδραση επισκεπτών και παρέχει χρήσιμα ενεργή κοινωνικο-οικονομική ανάμιξη του ντόπιου πληθυσμού.

Ο οικοτουρισμός είναι μια περιβαλλοντικά ευαισθητοποιημένη μορφή τουρισμού, η οποία προωθεί την κατανόηση και την προστασία της φύσης, συμβάλλοντας ταυτόχρονα στη γνώση και στο σεβασμό της ιστορίας ενός τόπου. Η ανάπτυξη του οικοτουρισμού έχει ως στόχους:

- i. Την ανάδειξη και αξιοποίηση περιοχών ιδιαίτερου φυσικού κάλλους ή περιβαλλοντικής αξίας
- ii. Της προστασία οικολογικά ευαίσθητα περιοχών μέσω της περιβαλλοντικής έρευνας
- iii. Τη διατήρηση της οικολογικής ισορροπίας και του τοπικού χαρακτήρα της περιοχής
- iv. Την ενθάρρυνση της περιβαλλοντικής συνείδησης των επισκεπτών μέσω της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης

Οι επισκέπτες των οικολογικά ευαίσθητων περιοχών οφείλουν να τηρούν προσεκτικά τις απαιτήσεις για την προστασία του περιβάλλοντος από τη ρύπανση, την αποφυγή κάθε ενόχλησης των φυσικών βιοτόπων και διατάραξης της ισορροπίας των οικοσυστημάτων.

Ο οικοτουρισμός είναι γνωστός και με άλλα ονόματα, όπως οικολογικός τουρισμός, περιβαλλοντικός τουρισμός και φυσιολατρικός τουρισμός και με διάφορους επιθετικούς προσδιορισμούς όπως ήπιος, μαλακός, πράσινος κ.λπ., που αποδίδονται και σε άλλες μορφές τουρισμού.

Οικοτουρισμός είναι μια αειφορική μορφή τουρισμού Υπαίθρου που εστιάζεται πρωτίστως στην απόκτηση εμπειριών και γνώσεων για τη φύση και ο οποίος διαχωρίζεται με τρόπο ώστε να είναι ήπιος (χαμηλού αντίκτυπου), μη καταναλωτικός και τοπικά προσανατολισμένος. Αναπτύσσεται τυπικά σε φυσικές περιοχές και πρέπει να συντελεί στη διατηρησιμότητα και στη συντήρηση αυτών των περιοχών.

Για να καταταχθεί ικανοποιητικά ο οικοτουρισμός πρέπει πρώτα να κατανοηθούν οι έννοιες του εναλλακτικού τουρισμού, της αειφορικής ανάπτυξης

και του αειφόρου τουρισμού και η έννοια του τουρισμού της Υπαίθρου. Γιατί αυτές οι έννοιες είναι επάλληλες ή υπάλληλες με την έννοια του Οικοτουρισμού και οι αντίστοιχοι ορισμοί εμπεριέχουν κοινά ή παρόμοια στοιχεία. Πράγματι ο Οικοτουρισμός είναι μια υπάλληλη μορφή τουρισμού Υπαίθρου, μια υπάλληλη μορφή του εναλλακτικού τουρισμού, μια επάλληλη μορφή με μερικές μορφές τουρισμού Υπαίθρου και του εναλλακτικού τουρισμού και είναι επίσης αειφορική μορφή τουρισμού.

Ο οικοτουρισμός λειτουργεί με βάση τις αρχές του βιώσιμου τουρισμού συμβάλλοντας ενεργά στη διατήρηση της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς, να περιλαμβάνει τις τοπικές και γηγενείς κοινότητες στον προγραμματισμό του, την ανάπτυξη και λειτουργία που συμβάλλουν στην ευημερία τους και να ερμηνεύει τη φυσική και πολιτιστική κληρονομιά του προορισμού στον επισκέπτη. Επιπλέον όμως ο οικολογικός τουρισμός παραχωρεί και καλύτερες υπηρεσίες τόσο στους ανεξάρτητους ταξιδιώτες, όσο και στους οργανωμένους σε μικρές ομάδες. .

Ως βιώσιμο είδος τουρισμού ο οικοτουρισμός πάνω σε διαδικαστικά ζητήματα εξασφαλίζει την εκ των προτέρων ενημερωμένη συμμετοχή όλων των συμμετεχόντων και προάγει την όλη διαδικασία για τους γηγενείς λαούς και την τοπική κοινότητα να διατηρήσει τα ιδιαίτερα πολιτισμικά της στοιχεία.

Γενικά ο οικοτουρισμός βασίζεται στο φυσικό περιβάλλον, προβάλλει την περιβαλλοντική εκπαίδευση, διαχειρίζεται το φυσικό περιβάλλον με βιώσιμο τρόπο και επομένως είναι οικονομικά αποτελεσματικός. Με τον οικοτουρισμό είναι δυνατό να διαχειρισθεί μια ολόκληρη περιοχή παρεμβαίνοντας και διαμορφώνοντας τις τάσεις και τα χαρακτηριστικά των τοπικών φορέων, των επισκεπτών και των επιχειρηματιών.

Η ορθή οικοτουριστική ανάπτυξη προετοιμάζει τους επισκέπτες, πριν την αναχώρησή τους, ώστε να ελαχιστοποιήσουν ή ακόμα και να αποφύγουν την πρόκληση αρνητικών επιπτώσεων σε ευαίσθητες περιοχές, μέσω της ενημέρωσής τους σχετικά με τη στάση τους απέναντι στη χλωρίδα και πανίδα του τόπου προορισμού, ελαχιστοποιεί τις επιπτώσεις από την παρουσία επισκεπτών, επεμβαίνει διορθωτικά, εάν υπάρξει πρόβλημα, οι επισκέψεις των τουριστών πραγματοποιούνται σε μικρές ομάδες για να αποφευχθούν προβλήματα υπερσυγκέντρωσης, ενημερώνει, πληροφορεί και εκπαιδεύει τους επιχειρηματίες και το προσωπικό (τους επαγγελματίες του κλάδου δηλαδή) σχετικά με τις απαραίτητες ενέργειες, που πρέπει να ληφθούν με σκοπό τη διατήρηση υψηλής

οικολογικής ποιότητας, πολλές φορές αποτελεί μέρος προγραμμάτων περιβαλλοντικής διαχείρισης, οι εγκαταστάσεις είναι από υλικά φιλικά προς το περιβάλλον και η αρχιτεκτονική τους σύμφωνη με την τοπική τεχνοτροπία, αποτελεί πηγή χρηματοδότησης προγραμμάτων προστασίας της φύσης, πολλές φορές οι επισκέπτες συμμετέχουν στην προστασία του περιβάλλοντος.

Η αλληλεξάρτηση της ποιότητας περιβάλλοντος και τουρισμού έχει αρχίσει να συνειδητοποιείται από όσους συμμετέχουν στην τουριστική διαδικασία. Οι ίδιοι οι τουρίστες επιδιώκουν διακοπές σε ένα περιβάλλον που δεν είναι υποβαθμισμένο, ενώ ενδιαφέρονται για την πολιτιστική αυθεντικότητα του τόπου προορισμού. Από την άλλη, οι παράγοντες της τοπικής κοινότητας επιδιώκουν την ανάδειξη και διατήρηση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της περιοχής τους, με τη στήριξη των επαγγελματιών του χώρου, οι οποίοι με τη σειρά τους προωθούν τα φυσικά χαρακτηριστικά για την προσέλκυση πελατών.

Η αλλαγή της στάσης των τουριστών, των κατοίκων του τόπου προορισμού και των επαγγελματιών αντανακλά τη γενικότερη στροφή προς την προστασία του περιβάλλοντος και την στάση ως προς την έννοια της ανάπτυξης, η οποία σήμερα έχει ξεφύγει από την κλασική «οικονομίστικη» αντίληψη.

Ήδη έχει παρατηρηθεί μία κόπωση των τουριστών από τον κλασικό τύπο τουρισμού με παράλληλη στροφή προς την αυθεντική επαφή με το φυσικό περιβάλλον και τους κατοίκους του τόπου προορισμού. Παράλληλα οι τοπικοί παράγοντες και οι επαγγελματίες του τουρισμού, συνειδητοποιούν αυτή τη νέα πραγματικότητα και προωθούν νέους τύπους αναψυχής, στηριγμένες στην ανάδειξη και τη διατήρηση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών του φυσικού περιβάλλοντος μιας περιοχής.

Επίσης στα χαρακτηριστικά περιλαμβάνεται το ενδιαφέρον για το περιβάλλον του τουριστικού προορισμού όπου το κυριότερο κίνητρο του Οικοτουρισμού είναι η γνωριμία, η γνώση και απόλαυση του φυσικού περιβάλλοντος των τουριστικών προορισμών. Αν αυτό το περιβάλλον αλλοιωθεί ή υποβαθμιστεί ή καταστραφεί θα πάψει πλέον να ελκύει τους οικοτουρίστες αλλά και προπαντός θα χάσει την ταυτότητά του. Και κύριος σκοπός του Οικοτουρισμού είναι να διαφυλαχθεί αυτό το περιβάλλον όπως και μικροπεριβάλλοντα που βρίσκονται μέσα σε αυτό.

Επιπλέον είναι σημαντικό και το ενδιαφέρον για τον τοπικό πληθυσμό. Ο οικοτουρισμός πρέπει πάντα να έχει τοπικό προσανατολισμό. Να αναπτύσσεται σε τοπική κλίμακα. Να βασίζεται στην τοπική υποδομή. Τα κέρδη του να περνούν στο ντόπιο πληθυσμό για να αυξήσουν το χαμηλό πράγματι εισόδημά του και εμμέσως να χρησιμοποιούνται για τη συντήρηση της τοπικής κοινωνίας και του τοπικού περιβάλλοντος.

Ακόμα, τον οικοτουρισμό χαρακτηρίζει η αειφορία, η ηπιότητα και το μικρό μέγεθος. Εξ ορισμού ο οικοτουρισμός είναι αειφορικός. Ακολουθεί όλες τις αρχές της αειφορικής τουριστικής ανάπτυξης και το δόγμα του συμπίπτει με το δόγμα του αειφόρου τουρισμού. Και σαν μορφή του αειφόρου τουρισμού είναι επίσης ήπιος, μαλακός και αντιμαζικός. Δεν απαιτεί ιδιαίτερες ή πρόσθετες εγκαταστάσεις, χρησιμοποιεί την υπάρχουσα υποδομή, δεν διαταράσσει την τοπική ισορροπία και την αρμονία του τοπίου και δεν χρησιμοποιεί καταχρηστικά τους φυσικούς πόρους.

Τέλος γνώρισμα του οικολογικού τουρισμού είναι και η γνωριμία με τη φύση, η απόκτηση γνώσεων για τη φύση και η απαίτηση εμπειριών. Οι οικοτουρίστες είναι άνθρωποι που αγαπούν τη φύση, και γι' αυτό και ο οικοτουρισμός ονομάζεται φυσιολατρικός τουρισμός. Θέλουν να γνωριστούν με τη φύση, αν ο τρόπος ζωής τους και το περιβάλλον στο οποίο βρέθηκαν να ζουν, τους την αποστερεί. Θέλουν να μάθουν τη φύση. Να γνωρίσουν τους νόμους της. Θέλουν να αποκτήσουν εμπειρίες από την προσωρινή τους συμβίωση με τη φύση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

Η ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΟΥ ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Οι Δημόσιοι φορείς του Οικοτουρισμού

Υπεύθυνοι δημόσιοι φορείς για τον Οικοτουρισμό στη χώρα μας είναι ο ΕΟΤ που έχει την ευθύνη της τουριστικής ανάπτυξης και το Υπουργείο Περιβάλλοντος, που έχει την ευθύνη του περιβάλλοντος.

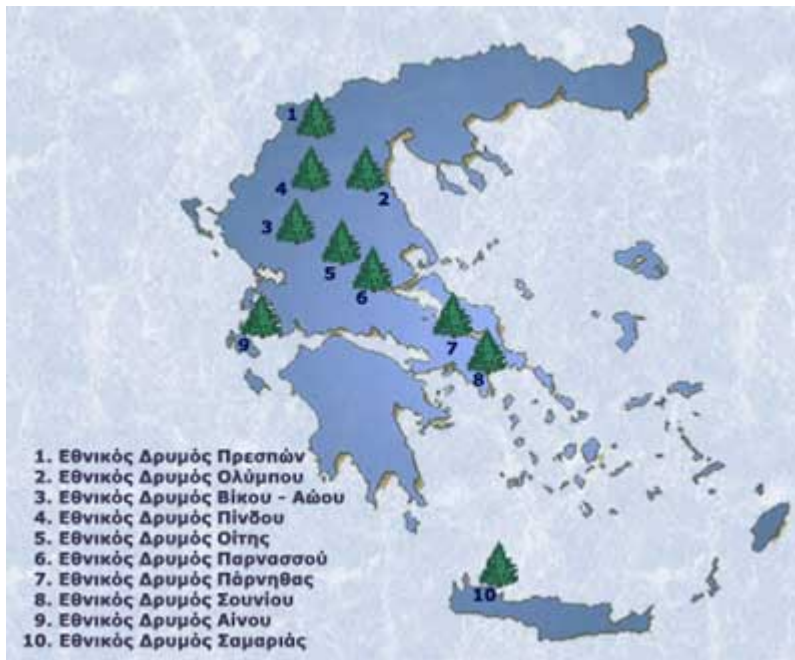
Η νομοθεσία για το φυσικό περιβάλλον επικεντρώνεται κυρίως στον ΑΝ 856/1937 “Περί Εθνικών Δρυμών”, στο Ν.Δ. 86/1969 “Περί Δασικού Κώδικος”, στο Ν. 1650/1986 “Περί περιβάλλοντος” και στο Ν.360/1976 “Περί χωροταξίας και περιβάλλοντος”.

Με τη νομοθεσία αυτή προσδιορίζονται οι Εθνικοί Δρυμοί, τα αισθητικά δάση και τα διατηρητέα μνημεία της φύσης, που θεωρούνται και τουριστικοί προορισμοί του Οικοτουρισμού, τα κυριότερα των οποίων είναι:

(α) Εθνικοί Δρυμοί

- Εθνικός Δρυμός Ολύμπου
- Εθνικός Δρυμός Παρνασσού
- Εθνικός Δρυμός Πάρνηθας
- Εθνικός Δρυμός Βίκου Αώου
- Εθνικός Δρυμός Πίνδου
- Εθνικός Δρυμός Αίνου Κεφαλληνίας
- Εθνικός Δρυμός Σαμαριάς Λευκών Ορέων
- Εθνικός Δρυμός Σουνίου
- Εθνικός Δρυμός Πρεσπών

- Εθνικός Δρυμός Τατσιού

(β) Αισθητικά Δάση

- Φοινικόδασος Βάι Σητείας
- Πευκιάς Ξυλοκάστρου
- Περιοχή Μονής Καισαριανής
- Δάσος Δαδιάς Έβρου
- Δάσος Περούλι Τρικάλων

(γ) Αισθητικά Δάση και μνημεία της φύσης

- Μοναστηριακό δάσος μονής Αγίου Γεωργίου στην περιοχή Μαλάκι
Καρδίτσας

- Κοιλάδα Τεμπών

- Μετέωρα

(δ) Τοπία ιδιαίτερου φυσικού κάλους

- Κοιλάδα Τεμπών

- Κλεισούρα

- Όρος Βαράσοβα

(ε) Εθνικά Θαλάσσια Πάρκα

- Εθνικό θαλάσσιο πάρκο Βόρειων Σποράδων (τόπος της μεσογειακής φώκιας
monachus-monachus).

(στ) Ιστορικοί τόποι

- Ηρώων του Μεσολογίου

- Κλεισούρα

- Όρος Βαράσοβα

(ζ) Υδροβιότοποι

- Δέλτα του Νέστου ποταμού

- Δέλτα του Έβρου ποταμού

- Δέλτα των ποταμών που εκβάλλουν στο Θερμαϊκό Κόλπο (Αξιού,
Αλιάκμονα, Λουδία)

- Λοιπές Δελταϊκές περιοχές της χώρας που προστατεύονται από τη συνθήκη
Ράμσαρ

- Όλες οι λίμνες της χώρας (φυσικές ή τεχνητές)

- Όλες οι λιμνοθάλασσες της χώρας

(2) Οι ιδιωτικοί φορείς του οικοτουρισμού

Η ιδιωτική πρωτοβουλία για τον οικοτουρισμό εκφράζεται κυρίως από τις διάφορες οικολογικές ομάδες και τους περιβαλλοντικούς συλλόγους, οι κυριότεροι των οποίων είναι:

- Ελληνική Εταιρία για την προστασία του περιβάλλοντος και της Πολιτιστικής Κληρονομιάς

- Ελληνική Εταιρία Προστασίας της Φύσης

- Εταιρία Οικολογίας και Ανάπτυξης

- Κέντρο Οικολογικής, Περιβαλλοντικής και Εναλλακτικής Πληροφόρησης

- Εναλλακτική Κίνηση Οικολόγων Αθήνας

- Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρία

- Ένωση για την ποιότητα της Ζωής (Ε.ΠΟΙ.ΖΩ)

- Οικολογική Κίνηση Θεσσαλονίκης

- Ένωση Ελλήνων Φυσικών

- Ένωση Ελλήνων Χημικών

- Οι Πεζοπορικοί και Φυσιολατρικοί Όμιλοι της χώρας

Οι 378 ελληνικοί υγρότοποι (λίμνες, λιμνοθάλασσες και ποταμών), από τούς οποίους οι 11 είναι διεθνούς σημασίας βάσει της σύμβασης Ramsar καταλαμβάνοντας συνολική έκταση πάνω από 2.000 τετραγωνικά χιλιόμετρα, οι 10 εθνικοί δρυμοί και τα αισθητικά δάση, η βιοποικιλότητας της ορνιθοπανίδας η της ιχθυοπανίδας τα θαλάσσια και τα παράκτια οικοσυστήματα, οι κηρυγμένοι τόποι ιδιαίτερου φυσικού κάλλους απλωμένα τόσο στην ηπειρωτική χώρα όσο και στα νησιά μας. αποτελούν πόλο έλξης Τουριστικού ρεύματος και προσφέρουν διαφοροποιημένες δυνατότητες ήπιων τουριστικών δραστηριοτήτων.

ΔΑΣΙΚΑ - ΟΡΕΙΝΑ ΟΙΚΟΣΥΣΤΗΜΑΤΑ

Η Ελλάδα είναι ορεινή χώρα με έντονο ανάγλυφο και ποικίλους γεωμορφολογικούς σχηματισμούς, γεγονός που, σε συνδυασμό με τη γεωγραφική θέση και το κλιματικά της περιβάλλον, δημιουργεί ευνοϊκές συνθήκες για ανάπτυξη και ευδοκίμηση δασών. Ιστορικές πηγές, από τον Ησίοδο, τον Όμηρο, τον Ηρόδοτο και τον Αριστοτέλη μαρτυρούν ότι η αρχαία Ελλάδα καλυπτόταν, μέχρι και τους κλασικούς χρόνους, κατά μεγάλο μέρος από δάση (βαθύξυλους δρυμούς), στα οποία κατοικούσε μεγάλος αριθμός ζώων, όπως λιοντάρια, βίσωνες, μακροκέρατα βόδια, αρκούδες αγριόχοιροι κ.α., πολλά από τα οποία έχουν εξαφανιστεί. Τα Βάση αυτά έπαιξαν σπουδαίο ρόλο στην ιστορική διαδρομή των Ελλήνων, ως πηγή πρώτων υλών για διατροφή, ένδυση, κατοικία και ενέργεια, αλλά και για την κατασκευή πλοίων ως μεσών άμυνας (Ξύλινα Τείχη), Εμπορίου και μετανάστευσης.

Πολλά από τα δάση αυτά καταστράφηκαν, ιδιαίτερα στις πεδινές και ημιορεινές περιοχές. Υπάρχουν όμως και σήμερα αξιόλογα και πανέμορφα δάση, από κωνοφόρα (Πεύκη ελάτη) και πλατύφυλλα (δρυ, οξυά, σφένδαμο κ.ά.), καταλαμβάνοντας μεγάλες εκτάσεις (34 εκατ. στρέμ., το 25% της χερσαίας έκτασης της Ελλάδας στους περισσότερους ορεινούς όγκους της χώρας, από τον Ταύγετο και τη Βυτίνα, την Όσσα, τον Όλυμπο και την Πίνδο μέχρι το Γράμμο, το Βέρμιο και τη Ροδόπη Τα δάση αυτά αποτελούν σήμερα μια πολύτιμη φυσική κληρονομιά, όχι μόνο για την Ελλάδα αλλά και για ολόκληρη την Ευρώπη. Διατηρούν σε υψηλό βαθμό τη φυσικότητα τους δίνοντας παράλληλα την ευκαιρία για φυσική ζωή και εξέλιξη σ' ένα μεγάλο αριθμό ειδών της άγριας πανίδας και χλωρίδας. Εκτιμάται ότι η φυσική χλωρίδα στην Ελλάδα κατέχει, από άποψη βιοποικιλότητας, τη δεύτερη θέση στην Ευρώπη, μετά την Ιβηρική χερσόνησο, ενώ

αξιοζήλευτη θέση διατηρεί και η άγρια πανίδα, τόσο με τα θηλαστικά της, όσο και προπάντων με τα πτηνά που ενδημούν ή και διέρχονται από τα ελληνικά δάση.

Για την προστασία αυτού του δασικού πλούτου, από ανθρωπινές κυρίως επέμβαση, ιδρύθηκε και λειτουργεί ένα δίκτυο προστατευόμενων δασών, μεταξύ των οποίων περίοπτη θέση κατέχουν οι εθνικοί δρυμοί Ολύμπου, Βίκου - Αώου, Πίνδου, Παρνασσού, Αίνου, Οίτης, Πρεσπών, Σαμαριάς, Πάρνηθας και Σουνίου, οι οποίοι, πέρα από τον προστατευτικό τους ρόλο, αποτελούν σήμερα πόλους Έλξης επισκεπτών με ποικίλα ενδιαφέροντα και ταυτόχρονα μια ευκαιρία για οικοτουριστική ανάπτυξη στην ορεινή Ελλάδα.

Στη διατήρηση του φυσικού περιβάλλοντος και τη βελτίωση της ποιότητας ζωής των ανθρώπων συμβάλλουν επίσης και τα αισθητικά δάση της χώρας (το Φοινικόδασος Βαΐ στην Κρήτη, η Κοιλιάδα των Τεμπών, τα δάση της νήσου Σκιάθου, τα στενά του ποταμού Νέστου κ.α.), το παρθένα δάση (Ροδόπης, καθώς και τα διατηρητέα μνημεία της φύσης) το δάσος Χαϊντού Ξάνθης, το απολιθωμένο δάσος της Λέσβου, το δασός δενδρωδών αειφύλλων πλατύφυλλων στη νήσο Σαπιέντζα κ.ά. Το δίκτυο των προστατευόμενων περιοχών συμπληρώνουν οι περιοχές ειδικής προστασίας. οι οποίες έχουν να παίζουν έναν εξειδικευμένο ρόλο στη διατήρηση και ανάπτυξη του φυσικού περιβάλλοντος στην Ελλάδα. Μεταξύ αυτών και το δάσος Δαδιάς Έβρου, όπου μεγάλος αριθμός σπάνιων και απειλούμενων σήμερα αρπακτικών πτηνών (βασιλαετός, αετογερακίνα, μαυρογύπας κ.α.) βρίσκει καταφύγιο και προστατεύεται από την απειλή εξαφάνισης.

Άλλα σημαντικά ορεινά οικοσυστήματα είναι

Ροδόπης, Φαλακρού (Μακεδονία), Άθω, Κερκίνη, (Μπέλλες-Μακεδονία), Βόρας

(Μακεδονία), Πρεσπών (Βαρνούς-Μακεδονία), Περιών (Μακεδονία). Γράμμου (Ηπειρος), Αγράφων, Πηλίου, Ακαρνανικών, Βαρδουσίων, Γκιώνας. Δίρφυος (Εύβοια). Αίνου (Κεφαλονιά), Ερυμάνθου, Αροαίων (Χελμός), Κυλλήνης (Ζήρεια), Αρκαδίας, Ταυγέτου, Πάρνωνα, Λευκών Όρεων (Σαμαριάς- Κρήτη), Ύδης (Ψηλορείτης- Κρήτη), Δίκτης (Κρήτη).

ΥΓΡΟΤΟΠΙΚΑ ΟΙΚΟΣΥΣΤΗΜΑΤΑ

Μέσα στον πλούτο και την ποικιλία των βιότοπων που συνθέτουν το ελληνικό τοπίο, οι υγρά τοποιοι αποτελούν μία ιδιαίτερα σημαντική ενότητα: από το Δέλτα του Έβρου μέχρι τη Λίμνη Κουρνά στην Κρήτη και από την Αλυκή της Κω μέχρι τη Λιμνοθάλασσα Αντινιώτη της Κερκύρας πάνω από 400 λίμνες, λιμνοθάλασσες, έλη, υδρολίβαδα εκβολές ποταμών και κάθε είδους υδροτοπικές εκτάσεις πρόσκαιρες ή μόνιμες, φυσικές ή ανθρωπογενείς. δημιουργούν έναν ιστό μοναδικής οικολογικής και αισθητικής αξίας.

Οι υγρά τοποιοι είναι οικοσυστήματα με εκπληκτική δομή και λειτουργικότητα, συχνά εφάμιλλη με αυτή των τροπικών δασών. Αποτελούν ζωτικούς χώρους για την επιβίωση αναρίθμητων ειδών χλωρίδας και πανίδας ιδιαίτερα δε των πουλιών, προσφέρουν δε στον άνθρωπο υπηρεσίες και οφέλη με ανυπολόγιστη οικονομική, πολιτιστική, επιστημονική, σημασία.

Σημαντικοί υγρά τοποιοι. Εθνικής σημασίας και ορισμένοι απ' αυτούς Διεθνούς σημασίας (Ramsar) είναι, Δέλτα Έβρου, Λίμνη Ισμάρις (θρακικές Λίμνες), Βιστωνίδα (Πόρτο Λάγος) Δέλτα Νέστου, Δέλτα Στρυμόνα, Λίμνη Κερκίνη, Λίμνη Δοϊράνη. Λίμνη Κορώνεια-Λίμνη Βόλβη, Δέλτα Αλιάκμονα-Λουδιάνη - Αξιού, Λίμνη Βεγορίτιδα, Λίμνη Χειμαδίτιδα, Πρέσπες, Λίμνη Καστοριάς. Τέμπη, Λίμνη Παμβώτιδα, Δέλτα Καλαμά, Λιμνοθάλασσα Χολικιοπούλου, Λίμνη Κορισσιών, Αμβρακικός Κόλπος Λίμνη Βουλκάνια, Λίμνη Αμβρακίας. Λίμνη Οζερού, Λίμνη Λυσιμαχίας Λίμνη Τριχωνίδας Δέλτα Σπερχειού, υγρά τοποιοι Ιστιαίας Κόλπος Καλλονής. Κόλπος Γέρας, Λίμνη Δυστού, Έλος Σχινιά, Υγρά τοποιοι Ωρωπού, Λίμνη Υλική - Λίμνη Παραλίμνη. Δέλτα Ιλισσού, Λιμνοθάλασσα Μεσολογγίου, Λιμνοθάλασσα Κουτάβου, Λιμνοθάλασσα Κοτύχι, Δέλτα Αλφειού, Λίμνη Στυμφαλία, Δέλτα Ευρώτα, Λίμνη Κουρνά (Γεωργιούπολη-Χανιά- Κρήτης).

Ακολουθώς αναφέρονται οι υδροβιότοποιοι των οποίων η περιγραφή υπάρχει στις γενικές πληροφορίες των Νομών όπου βρίσκονται:

Υδροβιότοπος Πρεσπών-Νομός Φλωρίνης

Υδροβιότοποι Νομού Φλωρίνης
Υδροβιότοποι Νομού Πέλλας
Λίμνη Δοϊράνη (Νομός Κιλκίς)
Θρακικές Λίμνες (Νομός Ροδόπης)
Λιμνοθάλασσες Νομού Ροδόπης
Δέλτα Έβρου
Υδροβιότοπος Κουκουναριών Σκιάθου
Υδροβιότοποι Φυσικού Περιβάλλοντος Μήλου-Αντίμηλου-Κιμώλου-Πολυαίγου
(Κυκλάδες)
Υδροβιότοπος Λίμνης Κερκίνης (Νομός Σερρών)
Υδροβιότοποι Λήμνου - Λίμνη Αλυκής και Χορταρολίμνη
Λιμνοθάλασσα Κοτυχίου (Νομός Ηλείας)
Υγρότοπος Αμβρακικού Κόλπου (Νομός Άρτας)

ΠΑΡΑΚΤΙΑ - ΘΑΛΑΣΣΙΑ ΟΙΚΟΣΥΣΤΗΜΑΤΑ

Η γεωγραφική θέση της Ελλάδας, η γεωλογία και το κλίμα της έχουν δημιουργήσει ένα μεγάλο συγκριτικό πλεονέκτημα για τη χώρα μας τις ακτές της. Με ένα τεράστιο μήκος 16.000 χιλιομέτρων, περίπου τα 2/5 του Ισημερινού, οι ακτές της Ελλάδας χαρακτηρίζονται από μεγάλη ποικιλία τόσο σε μορφολογία όσο και σε είδη ζωής.

Αμμουδιές, βράχια, λιμνοθάλασσες, θίνες, εκβολές ποταμών, παράκτια έλη, νησίδες, υποθαλάσσια λιβάδια και ύφαλοι συνθέτουν έναν ιδιαίτερα πολύτιμο φυσικό και συνάμα τουριστικό πόρο. Σημαντική θέση στα παράκτια αυτά οικοσυστήματα αποτελούν βιότοποι απειλούμενων με εξαφάνιση ειδών, όπως η Μεσογειακή φώκια *Monachus monachus* και η θαλάσσια χελώνα *Caretta caretta* που συμβαίνει να έχουν τους κυριότερους βιότοπους τους στην Ελλάδα. Σήμερα, τα Θαλάσσια Πάρκα συνδυάζουν προστασία και αναψυχή, αναβαθμίζουν ποιοτικά τον τουρισμό και δημιουργούν εναλλακτικές δραστηριότητες για τους κατοίκους. Η προστασία των ακτών και των οικοσυστημάτων τους εναπόκειται σε μεγάλο βαθμό στους «χρήστες» της παράκτιας ζώνης, δηλ. τον αγρότη, τον ψαρά, τον επισκέπτη. Σήμερα, η Ελλάδα φιλοξενεί το μεγαλύτερο πληθυσμό της Μεσογειακής φώκιας *Monachus monachus*, του Νο 1 απειλούμενου με εξαφάνιση θαλάσσιου θηλαστικού της Ευρώπης. Το Εθνικό Θαλάσσιο Πάρκο Αλοννήσου - Βορείων Σποράδων και τα νησιωτικά συμπλέγματα Κιμώλου - Πολυαίγου των Κυκλάδων και Βόρειας

Καρπάθου - Σαρίας των Δωδεκανήσων παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον, αφού κατά μήκος των ακτογραμμών τους έχουν καταγραφεί πολυάριθμα καταφύγια του είδους. Η σημασία των περιοχών ενισχύεται και από την παρουσία νεογέννητων φωκών κατά την αναπαραγωγική περίοδο. Σημαντικό μέτρο για την επιβίωση του είδους είναι η δημιουργία Δικτύου Προστατευόμενων Περιοχών, που θα συνεισφέρει παράλληλα στη διατήρηση των ιχθυοαποθεμάτων. Εθνικό θαλάσσιο Πάρκο Ζακύνθου: Αποτελεί σημαντική παραλία ωτοκίας της θαλάσσιας χελώνας *Caretta Caretta*.

Τα οφέλη από τον οικοτουρισμό και την περιβαλλοντική εκπαίδευση

Στις περιοχές όπου ο οικοτουρισμός έχει αναπτυχθεί σημαντικά, αποτελεί ένα πολύ σπουδαίο οικονομικό πόρο για τις τοπικές κοινωνίες.

Η ενότητα των βιοτόπων στην ευρύτερη περιοχή μελέτης έχει να επιδείξει πάρα πολύ αξιόλογα ενδιαφέροντα, τόσο γενικότερα οικολογικά (επιμέρους βιότοποι και φυσικές-γεωλογικές διαπλάσεις, γλωρίδα, πανίδα), όσο και ειδικότερα ενδιαφέροντα που αναφέρονται σε παραδοσιακές ασχολίες (γεωργία, κτηνοτροφία κ.ά.), αλλά και στις ιστορικές και πολιτιστικές ιδιαιτερότητές της.

Πέραν των άμεσων και έμμεσων οικονομικών οφελών που προκύπτουν από την οικοτουριστική δραστηριότητα, υπάρχουν ειδικότερα και γενικότερα οφέλη που προκύπτουν από τη διάσταση της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης. Με τη συστηματική λειτουργία ενός προγράμματος περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, επέρχεται κατ' αρχή σε τοπικό επίπεδο σημαντική βελτίωση του επίπεδου γνώσης και ευαισθητοποίησης των κατοίκων ως προς το περιβάλλον και δημιουργούνται θετικότερες προϋποθέσεις για ορθολογικότερη διαχείρισή του και για επιτυχέστερη εκμετάλλευσή του με μακροπρόθεση προοπτική. Κάτι τέτοιο αποτελεί ιδιαίτερα θετική συνθήκη για σταθερή και ισόρροπη ανάπτυξη σε περιοχές που περιλαμβάνουν φυσικούς πόρους αξιόλογης παραγωγικότητας και ταυτόχρονα σημαντικής ευαισθησίας, όπως η περιοχή αλυκής Τιγκακίου και το όρος Δικαίου.

Οι σπάνιοι βιότοποι, καθώς και είδη φυτών και ζώων που δεν είναι τόσο κοινά στην υπόλοιπη Ευρώπη, είναι τα κύρια αντικείμενα ενδιαφέροντος για τον οικοτουρίστα. Εάν αυτά υπάρχουν με κάποιο αξιόλογο συνδυασμό σε κάποια

περιοχή, στην οποία μπορεί κάποιος ενδιαφερόμενος να τα δει, τότε υπάρχει ένα δυνατό κίνητρο γι' αυτόν να αφιερώσει χρόνο και χρήματα για να έλθει, σε πολλές περιπτώσεις από πολύ μακριά, να επισκεφθεί την περιοχή. Όσο καλύτερα διατηρούνται τα περιβαλλοντικά στοιχεία της περιοχής, τόσο μεγαλύτερο είναι το κίνητρο για κάποιον να επισκεφθεί τη συγκεκριμένη περιοχή. Αντίθετα, όσο υποβαθμίζονται αυτά τα ενδιαφέροντα (δυσμενείς επεμβάσεις στον βιότοπο, εντατική λαθροϋλοτομία ή λαθροθηρία κλπ.), τόσο μειώνεται το κίνητρο για κάποιον να επισκεφθεί ως οικοτουρίστας την περιοχή.

Με βάση αυτό το σκεπτικό, θα πρέπει να τονιστεί ιδιαίτερα πως αν δεν υπάρχουν και δεν λειτουργούν ειδικές προδιαγραφές που να διασφαλίζουν την ακεραιότητα των αντικειμένων ενδιαφέροντος από τις επισκέψεις, μπορεί και η ίδια η οικοτουριστική δραστηριότητα να έχει ορισμένες δυσμενείς επιπτώσεις στα προηγούμενα περιβαλλοντικά στοιχεία. Μπορεί π.χ. κάποιοι ανεξέλεγκτοι επισκέπτες να παρενοχλήσουν κάποια πουλιά στο χώρο του φωλιάσματός τους ή στον κύριο χώρο διατροφής τους.

Τα τελευταία χρόνια ενισχύεται η τάση για ηπιότερες μορφές τουρισμού, ως αποτέλεσμα της αυξημένης περιβαλλοντικής συνειδητοποίησης και ευαισθητοποίησης, αφού είναι γνωστές οι αρνητικές συνέπειες της τουριστικής ανάπτυξης στο φυσικό περιβάλλον και οι πολιτισμικές αλλοιώσεις που επιφέρει στις τοπικές κοινωνίες.

Στην περιοχή μελέτης:

- i. Οι αμμοθίνες και τα φρύγανα (παραθαλάσσια φρύγανα με *Centaurea spinosa*) στην αμμώδη παραλία της αλυκής αποτελούν ενδιαφέρον οικολογικό πεδίο.
- ii. Η ποικιλότητα των τύπων οικοτόπων συμβάλλει σε μια δυναμική κατάσταση της βλάστησης και του οικοσυστήματος της αλυκής και δημιουργεί σύνθετο τοπίο.
- iii. Στον υγρότοπο της αλυκής απαντάται μεγάλος αριθμός ειδών της χλωρίδας και σημαντικά είδη της ορνιθοπανίδας και λοιπής πανίδας.
- iv. Στο όρος Δίκαιος καταγράφηκαν αντιπροσωπευτικοί τύποι οικοτόπων πολύ καλής οικολογικής κατάστασης, αξιόλογοι και ενδιαφέροντες για οικοτουρισμό.

- v. Οι θέσεις θέας στο εκκλησάκι του Χριστού και σε άλλες τοποθεσίες όπως στα ανάντη Ασφενδιού-Ζιά (φαράγγι) δημιουργούν την αίσθηση της απεραντοσύνης στον οικοτουρίστα (Εικ. 2).
- vi. Διάνοιξη νέων μονοπατιών θα κατακερματίσουν τους βιοτόπους και το τοπίο και δεν προτείνεται να γίνουν. Τα ήδη υπάρχοντα μπορούν να βελτιωθούν και να είναι προσπελάσιμα στον οικοτουρίστα-επισκέπτη. Ομάδες οικοτουριστών – επισκεπτών χρησιμοποιούν τα μονοπάτια αυτά όπως αυτό για το εκκλησάκι του Χριστού.
- vii. Η λεπτομερής σχεδίαση των μονοπατιών οικοτουριστικής περιήγησης και αναψυχής αξιόλογων και ενδιαφέροντων στοιχείων καθίσταται επιβεβλημένη.
- viii. Τα μεμονωμένα άτομα ή οι ομάδες του *Cupressus sempervirens* στην ευρύτερη περιοχή του όρους Δικαίου αποτελούν μνημεία της φύσης και θα πρέπει να διατηρηθούν, προστατευθούν και αναδειχθούν (Εικ. 3). Δέντρα μεγάλης ηλικίας που δεσπόζουν στα μέσα των αγροτικών καλλιέργειών ή και στα όριά τους (Εικ. 4) καθώς και οι φυσικοί φράχτες με τα *Cupressus sempervirens* αποτελούν στοιχεία για οικοτουριστική περιήγηση και περιβαλλοντική εκπαίδευση.

Στη διαδρομή των μονοπατιών θα υπάρχουν σημάνσεις με πινακίδες ενημέρωσης για ενδιαφέροντα θέματα (π.χ. Χλωρίδα: το είδος *Inula verbascifolia* subsp. *methanea* είναι ενδημικό της Ελλάδας (Οικότοποι: Ο οικότοπος «Λόχμες των παραλιών με αρκεύθους (*Juniperus* sp.) είναι οικότοπος προτεραιότητας της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ). Στα περιβαλλοντικά μονοπάτια (οικοτουριστικής περιήγησης και αναψυχής) που θα σχεδιασθούν στο χάρτη προτείνεται να γίνουν βελτιωτικές εργασίες στο έδαφος με μικροεπισκευές και με υλικά που θα δένουν με το φυσικό περιβάλλον της περιοχής τόσο στο όρος Δίκαιος, όσο και στην περιοχή της αλυκής Τιγκακίου. Αυτά θα μπορούν να χρησιμοποιηθούν και για περιβαλλοντική εκπαίδευση. Το δάσος πεύκης στο Λαγούδι-Ζιά θα αποτελέσει πόλο έλξης οικοτουριστών και θα γίνει χώρος επισκέψεων και αναψυχής και για τον τοπικό πληθυσμό.

Ο οικοτουρισμός μπορεί να συνδυαστεί με το πολιτιστικό περιβάλλον, την ανάδειξη των ιστορικών μνημείων και αρχαιολογικών χώρων, την οργάνωση προγραμμάτων διαδρομών και επισκέψεων τουριστών και σχολείων, συντελώντας

κακτ' αυτόν τον τρόπο στην αξιοποίηση και προστασία της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς του νησιού.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΟΥ ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΟ

ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Θεωρητικά, ο οικοτουρισμός, σύμφωνα με το δόγμα του και τις επιθυμίες των οπαδών του, καμία δυσμενή επίδραση έχει στο περιβάλλον. Αντίθετα σκοπός του είναι να προστατέψει το περιβάλλον και να αποτελεί μέσον ικανοποίησης των τουριστικών αναγκών όσων έχουν ευαισθητοποιηθεί για το περιβάλλον και για τα προβλήματα της κακής του διαχείρισης από τους ανθρώπους.

Δυστυχώς, όπως ήδη έχει σημειωθεί, σε όλες τις μορφές του τουρισμού ελλοχεύει πάντα ο κίνδυνος των δυσμενών επιδράσεων στο περιβάλλον, όταν αυτές αναπτυχθούν υπερβολικά και χωρίς αειφορικούς φραγμούς, και ο κίνδυνος αυτός έχει υποστασιοποιηθεί σε αρκετές περιπτώσεις του οικοτουρισμού.

Πολλές φυσικές περιοχές, σε αρκετές χώρες του κόσμου, που λόγω της ιδιαιτερότητάς τους να είναι περιοχές ιδιαίτερου φυσικού κάλλους ή μοναδικές, προσέλκυσαν μεγάλους αριθμούς τουριστών, οι οποίοι όταν δεν ακολουθούσαν κανόνες ελέγχου, προκάλεσαν δυσμενείς επιπτώσεις στις περιοχές αυτές που κλιμακώθηκαν από την απλή υποβάθμιση μέχρι και την καταστροφή τους.

Γι' αυτό το λόγο, σε κάθε περιοχή που αναπτύσσεται ο οικοτουρισμός οι αρμόδιοι φορείς πρέπει να παίρνουν προληπτικά μέτρα ελέγχου και περιορισμού της τουριστικής ανάπτυξης μέσα στα πλαίσια της αειφορίας, της ηπιότητας και του μικρού μεγέθους. Γιατί είναι προτιμότερο να μην αναπτυχθεί καν οικοτουρισμός σε μια περιοχή, παρά να αναπτυχθεί άναρχα, ανεξέλεγκτος και με τρόπο που να αλλοιώνει τη φιλικότητά του προς το περιβάλλον.

Και είναι πολύ συνηθισμένο και απόλυτα δικαιολογημένο, το φαινόμενο, πολλοί τοπικοί φορείς να μην επιθυμούν και να εμποδίζουν κάθε τουριστική ανάπτυξη στην περιοχή τους, από φόβο μήπως το όφελος από την όποια τουριστική δραστηριότητα θα είναι μακροχρόνια μικρότερο από το κόστος της ευρύτερης περιβαλλοντικής αλλοίωσης, που φαίνεται ότι είναι αναπόφευκτη όταν δεν τηρούνται οι αρχές αειφορίας, από τους τουριστικούς επιχειρηματίες οι οποίοι κατά κανόνα τηρούν μόνο τις αρχές της ελεύθερης οικονομίας και αδιαφορούν για την αειφορία.

Ο τουρισμός βρίσκεται σε στενή εξάρτηση από το φυσικό περιβάλλον και μάλιστα, σύμφωνα με ορισμένες εκτιμήσεις, σε ποσοστό 90%. Αυτό σημαίνει ότι το φυσικό περιβάλλον αποτελεί βασική παράμετρο της τουριστικής ανάπτυξης μιας περιοχής ή διαφορετικά, το «κεφάλαιό» της, το οποίο ο τουρισμός καλείται να αναδείξει και να αξιοποιήσει, με σκοπό να παραχθούν οικονομικά, κοινωνικά, πολιτισμικά και περιβαλλοντικά οφέλη.

Κατά συνέπεια, αν αποσκοπούμε στην αειφορία των ωφελειών που προέρχονται από τον τουρισμό, τότε θα πρέπει πρωτίστως να εκμεταλλευτούμε αειφορικά το διαθέσιμο φυσικό «κεφάλαιο», έτσι ώστε να είναι σε θέση να προσφέρει αενάως τις ίδιες τουλάχιστον υπηρεσίες. Η αειφορικότητα στις ανωτέρω περιπτώσεις επιτυγχάνεται όταν οι σχέσεις τουρισμού και φυσικού περιβάλλοντος είναι αρμονικές και έχει επιτευχθεί μεταξύ τους ισορροπία. Πρακτικά αυτό σημαίνει ότι ευρισκόμενοι οι εν λόγω παράγοντες σε κατάσταση ισορροπίας, δεν μπορεί να επιδιωχθεί η μονομερής ανάπτυξη του τουρισμού, διότι θα υποχρεωθούμε να λειτουργήσουμε σε βάρος του φυσικού περιβάλλοντος αξιώνοντας περισσότερους φυσικούς πόρους ή υποβαθμίζοντάς τους.

Στη χώρα μας, η επιθυμητή ισορροπία δεν επιτεύχθηκε μέχρι σήμερα, ίσως και να μην επιδιώχθηκε. Είναι χαρακτηριστική η υπερσυγκέντρωση τουριστών και η σημαντική περιβαλλοντική επιβάρυνση ορισμένων περιοχών, οι οποίες αναπτύχθηκαν επιλεκτικά και μονομερώς, σε αντίθεση με άλλες περιοχές εξίσου αξιόλογες που παρέμειναν αναξιοποίητες και περιβαλλοντικά «άθικτες». Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι η Ρόδος το 1999 δέχτηκε 8πλάσια τουριστική ένταση σε σχέση με την αντίστοιχη μέση ένταση της χώρας.

Η εικόνα, με κάποιες αποκλίσεις, είναι παρόμοια και στις λοιπές παραθαλάσσιες περιοχές, αν λάβουμε υπόψη ότι το 90% του τουρισμού στη χώρα μας έχει σαν κύριους προορισμούς τα νησιά και τον παράκτιο χώρο. Η υπερσυγκέντρωση τουριστών σε ορισμένες περιοχές και η κάλυψη των αυξανόμενων αναγκών της ζήτησης συνοδεύτηκε με αύξηση των επεμβάσεων στο φυσικό περιβάλλον, με αποτέλεσμα την εμφάνιση σοβαρών περιβαλλοντικών επιβαρύνσεων και απωλειών.

Ενδεικτικά αναφέρουμε την απώλεια σημαντικών εκτάσεων αμμοθινών σε ποσοστό ~50% από το 1900-1990, τον κατατεμαχισμό τοπιακών ενοτήτων, την καταστροφή βιοτόπων, τη μείωση της βιοποικιλότητας, τη ρύπανση των υδάτων και γενικά την απαξίωση του φυσικού περιβάλλοντος, η οποία, σε τελική ανάλυση,

υποβαθμίζει με τη σειρά της, αν δεν αναιρεί, τις φυσικές ιδιαιτερότητες της χώρας μας. Την κρισιμότητα της κατάστασης μπορούμε να τη συνειδητοποιήσουμε αν λάβουμε υπόψη ότι σε επίπεδο χώρας υφίσταται ήδη ένα υψηλό ανταγωνιστικό δυναμικό μεταξύ τουρισμού και φυσικού περιβάλλοντος, πολύ περισσότερο δε στον παράκτιο χώρο, όπου ο τουρισμός παρουσιάζει πολλαπλάσια ένταση.

Οι περιβαλλοντικές επιβαρύνσεις επέδρασαν αρνητικά στον τουρισμό, καθόσον επηρέασαν την ποσότητα και ποιότητα του τουριστικού «κεφαλαίου», το οποίο άρχισε να μην ανταποκρίνεται πλέον στα συνεχώς ανερχόμενα standards των τουριστών. Αποτέλεσμα αυτής της διάστασης μεταξύ «πραγματικού» και «επιθυμητού» ήταν η εμφάνιση στη δεκαετία του '90 σημείων «κόπωσης» των τουριστών, που συνοδεύτηκε με σταδιακή «εγκατάλειψη» παραδοσιακών τουριστικών κέντρων και αναζήτηση άλλων περιοχών με «περισσότερο» φυσικό περιβάλλον, για να επαληθευθεί ο γενικός διευθυντής του Αυστριακού Οργανισμού Τουρισμού, Δρ. Κλάους, ο οποίος πριν 20 περίπου χρόνια είχε υποστηρίξει, ότι « η επιστροφή στο φυσικό και άθικτο περιβάλλον θα είναι πρωταρχικός παράγοντας στις τάσεις και τις επιθυμίες των τουριστών στο εγγύς μέλλον » . Η τάση αυτή εξελίσσεται αυξητικά μέχρι τις μέρες μας.

Η συνειδητοποίηση της κατάστασης αυτής και η ανάγκη προσαρμογής στις απαιτήσεις της ζήτησης συνέβαλαν στην εμφάνιση νέων όρων στην τουριστική ορολογία: ήπιος, εναλλακτικός, πράσινος, αειφορικός τουρισμός, οικοτουρισμός, κ.λπ.

Όροι, που χρησιμοποιούνται κατά κόρον τα τελευταία χρόνια για να υποδηλώσουν την εναλλακτική πρόταση τουρισμού, σε αντιδιαστολή προς τον μαζικό τουρισμό, η οποία θεωρείται «πανάκεια» για την επίλυση των δημιουργηθέντων προβλημάτων, χωρίς πολλές φορές να συνειδητοποιούνται ούτε το περιεχόμενο ούτε τα πλαίσια δράσης που υπαγορεύονται από τις νέες αυτές μορφές. Η άγνοια αυτή, εκούσια ή ακούσια, οδηγεί πολλές φορές στην ανάληψη πρωτοβουλιών, οι οποίες στην ουσία δεν είναι νέες, αλλά παλιές, γνωστές πρακτικές που περιβλήθηκαν με περιβαλλοντικό «μανδύα».

Κατά συνέπεια, αποτελεί κομβικό σημείο η διασαφήνιση των πλαισίων των νέων αυτών μορφών τουρισμού για να συνειδητοποιηθούν οι βασικές προϋποθέσεις ανάπτυξής τους και, σε συνδυασμό με τις υπάρχουσες δυνατότητες, να καταδειχθούν οι διαγραφόμενες προοπτικές τους. Σαν πεδίο προβληματισμού, θα χρησιμοποιήσουμε τον οικοτουρισμό.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

ΤΟ ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟ ΠΡΟΪΟΝ

Η τουριστική ανάπτυξη μιας περιοχής παρουσιάζει διάφορα στάδια, σχετιζόμενα με την ποιότητα του περιβάλλοντος. Στα πρώτα στάδια η υψηλή οικολογική και αισθητική ποιότητα μιας περιοχής προσελκύει πολλούς επισκέπτες και η περιοχή αναπτύσσεται. Ακολουθούν φάσεις εντατικοποίησης της τουριστικής ανάπτυξης που εξαντλούν και αλλοιώνουν σταδιακά τους φυσικούς πόρους, για να καταλήξει η περιοχή στην κόπωση και την παρακμή, με χαμηλά επίπεδα ανάπτυξης, πολλά περιβαλλοντικά προβλήματα και μικρό οικονομικό όφελος. Εάν ένας τουριστικός προορισμός φτάσει στην φάση της παρακμής, τότε έχει κλείσει τον κύκλο του ως **τουριστικό προϊόν** και φυσικά έχει υποβαθμιστεί σε πολύ μεγάλο βαθμό το φυσικό του περιβάλλον (Παρπαϊρης, 1993).

Είναι δυνατό με την κατάλληλη διαχείριση το **οικοτουριστικό προϊόν** να διατηρήσει μια σταθερή πορεία με παγιωμένα χαρακτηριστικά, που θα διασφαλίζουν την προστασία του περιβάλλοντος και την οικονομική βιωσιμότητα.

Τα οικοτουριστικά προϊόντα αποτελούνται από αγαθά και υπηρεσίες που έχουν πηγές το φυσικό περιβάλλον και το ντόπιο πληθυσμό του τουριστικού προορισμού και το είδος τους όπως και η ποιότητα τους είναι ανάλογη του είδους και της ποιότητας των πηγών τους.

Γενικά χαρακτηριστικό των οικοτουριστικών προϊόντων είναι ότι κυριαρχεί η άυλη πλευρά τους έναντι της υλικής. Ένας οικοτουρίστας δεν επιδιώκει υπηρεσίες διαμονής και διατροφής υψηλής ποιότητας όπως κάνει ένας τουρίστας μαζικού τουρισμού. Ενδιαφέρεται περισσότερο να γνωρίσει το φυσικό περιβάλλον, να το μελετήσει και να το μάθει, να αποκτήσει εμπειρίες από την προσωρινή του συμβίωση με αυτό, να ικανοποιήσει τις τυχόν περιέργειες του και να χαρεί αυτά που το αστικό περιβάλλον μέσα στο οποίο ζει.

Σαν αντιπροσωπευτικά οικοτουριστικά προϊόντα μπορούν να αναφερθούν τα παρακάτω:

- i. Η απόλαυση του φυσικού περιβάλλοντος, του ανοικτού χώρου, του καθαρού αέρα και του φυσικού και ζωικού κόσμου.

- ii. Η επαφή και επιτόπια γνωριμία με χαρακτηριστικά φυσικά τοπία και τοπία ιδιαίτερου φυσικού κάλους (Βουνά, λίμνες, ποτάμια, δάση, φαράγγια, δρυμοί, σπήλαια, υδροβιότοποι κλπ.) όπως και με πολιτιστικά μνημεία της Υπαίθρου.
- iii. Η επαφή και επιτόπια γνωριμία με τη χλωρίδα και πανίδα του τόπου, κυρίως την σπάνια και πρωτόγνωρη και με τα στοιχεία της άγριας ζωής.
- iv. Η ηρεμία και η ησυχία που προσφέρει το φυσικό περιβάλλον.
- v. Η επώνυμη επαφή οικοτουριστών και ντόπιου πληθυσμού και η γνωριμία τοπικών κοινωνιών.
- vi. Η δυνατότητα σωματικής άσκησης και η συμμετοχή ή η παρατήρηση αθλοπαιδιών (περιπατητικός τουρισμός, τουρισμός αθλημάτων Υπαίθρου, ποδηλασία, ιππασία κλπ.)
- vii. Η συμμετοχή σε έρευνες και μελέτες που αφορούν το φυσικό περιβάλλον.
- viii. Η ικανοποίηση της θέλησης, πολλών οικοτουριστών να συμβάλλουν στην προστασία του περιβάλλοντος αντιπροσωπεύοντας με τη συμμετοχή τους στον οικοτουρισμό τα άτομα ή τις ομάδες ανθρώπων που έχουν ευαισθητοποιηθεί για το περιβάλλον και τα προβλήματα τους.

Τώρα ένα προϊόν οικοτουριστικό που συναντάται στην Κρήτη και ανήκει στον περιπατητικό τουρισμό είναι το ευρωπαϊκό μονοπάτι E4 των μεγάλων διαδρομών, ξεκινά από τα Πυρηναία, διασχίζει ολόκληρη την οροσειρά των Άλπεων και μέσω της Πρώην Γιουγκοσλαβίας φτάνει στην Φλώρινα απ' όπου ξεκινά το Ελληνικό κομμάτι. Διασχίζει ολόκληρη την Ελλάδα και το συνολικό του μήκος είναι 1500 χμ (στον ελλαδικό χώρο) ενώ διαιρείται σε τρία κομμάτια:

1. Το πρώτο κομμάτι ξεκινάει από την Νίκη και συνεχίζει σε Φλώρινα, Έδεσσα, Νάουσα, Λιτόχωρο, Μετέωρα, Καρπενήσι και καταλήγει στους Δελφούς με συνολικό μήκος 1000 χμ.

2. Το δεύτερο κομμάτι ξεκινάει από τους Δελφούς και μέσω Διακοφτού, Καλαβρύτων, Βυτίνας, Τρίπολης και Σπάρτης καταλήγει στο Γύθειο με μήκος που ανέρχεται σε 350 χμ.

3. Και τώρα το κομμάτι που μας ενδιαφέρει, της Κρήτης δηλαδή, αρχίζει από το Καστέλι Κισσάμου Χανίων και μέσω Παλαιόχωρας, Σφακίων, Σούγιας, Ομαλού, Αργυρούπολης, Ψηλορείτη και καταλήγει τελικά στα Λασιθιώτικα βουνά και το μήκος του είναι 150 χμ.

Δίνει την δυνατότητα ωστόσο στους περιπατητές να γνωρίσουν την άγνωστη για πολλούς Κρητική φύση, μιας και περνά από παλιά μονοπάτια, οικισμούς, μοναστήρια και βέβαια τα ψηλά βουνά της Κρήτης. Όμως λόγω της εναλλακτικότητας που διακρίνεται αυτή η μορφή τουρισμού βλέπουμε ότι ο οικοτουρίστας που θα ακολουθήσει αυτή την διαδρομή θα μπορέσει να γνωρίσει εκτός της φύσης της Ελλάδας και της Κρήτης τα ήθη και έθιμα του κάθε τόπου από όπου θα περάσει και θα επιμορφωθεί σε θέματα χλωρίδας και πανίδας. Για την ιστορία να αναφέρουμε ότι η χάραξη και η σηματοδότηση έγινε με πρωτοβουλία της Περιφέρειας Κρήτης, σε συνεργασία με τις κοινότητες και τους δήμους των περιοχών από τις οποίες περνάει το E4 καθώς και όλους τους ορειβατικούς συλλόγους της Κρήτης. Μια προσπάθεια άξια πολλών συγχαρητηρίων καθ'ότι βοηθά στην ανάδειξη και ανάπτυξη του τόπου μας.

Η θέση ότι ο οικοτουρισμός είναι δραστηριότητα φιλική προς το περιβάλλον, βασίζεται στο γεγονός ότι οι οικοτουρίστες επισκέπτονται μια περιοχή σε μικρές ομάδες, οργανωμένα και επιπλέον είναι άτομα ευαισθητοποιημένα ως προς το περιβάλλον. Από την άλλη όμως, έστω και αυτή η πολύ μικρή πίεση που ασκείται στο φυσικό περιβάλλον ενδέχεται να έχει σημαντικές αρνητικές επιπτώσεις. Ο οικοτουρισμός εάν σχεδιαστεί με πολύ προσεκτικό τρόπο και υπάρξει έντονος παρεμβατισμός με κατάλληλη γνώση από τους τοπικούς φορείς διαχείρισης, μπορεί να συμβάλλει στην ανάδειξη και προστασία του φυσικού περιβάλλοντος.

Η οικοτουριστική ανάπτυξη της περιοχής μπορεί να συνδεθεί με την οργάνωση δραστηριοτήτων αναψυχής για τους επισκέπτες. Το σύνολο των παρεμβάσεων πρέπει να είναι φιλικές προς το περιβάλλον, με ελάχιστες έως καθόλου επιπτώσεις. Η ορθώς σχεδιασμένη οργάνωση της αναψυχής θα συμβάλλει σημαντικά στην αύξηση των εσόδων και κερδών, που θα τροφοδοτήσει οικονομικά την όλη διαδικασία. Στο Λαγούδι-Ζιά το δάσος πεύκης θα αξιοποιηθεί ως δάσος-πάρκο αναψυχής για το οποίο ο Δήμος Δικαίου έχει αναθέσει τη μελέτη αξιοποίησής του.

Συνοψίζοντας θα αναφέρουμε τα κυριότερα από τα χαρακτηριστικά του οικοτουρισμού. Το πρώτο απ' αυτά είναι ο τουριστικός προορισμός, που είναι πάντοτε η φύση ή ο οίκος του ανθρώπου, δηλαδή το φυσικό περιβάλλον με όλα τα οικοσυστήματά του, τους φυσικούς πόρους και την άγρια ζωή που διαθέτει. Και πρέπει να τονιστεί ότι αυτό το περιβάλλον είναι το ανεπεξέργαστο, το αυθεντικό, το αμόλυντο και το ανόθευτο περιβάλλον. Το φυσικό περιβάλλον στην πρωτογενή

“φυσική” μορφή του οποίου οι περιοχές δεν αλλοιώθηκαν από τις ανθρώπινες δραστηριότητες.

Ως προς τον τουρισμό, η μελέτη θα πρέπει να προτείνει τις απαραίτητες εκείνες υποδομές και υπηρεσίες, οι οποίες θα οδηγήσουν στη δημιουργία ενός ολοκληρωμένου οικοτουριστικού προϊόντος που θα προσάπτει ιδιαίτερο και σαφή χαρακτήρα στην περιοχή, καθιστώντας την έτσι περισσότερο αυθεντική, αναγνωρίσιμη και κατ’ επέκταση περισσότερο ανταγωνιστική. Ειδικότερα, η μελέτη μπορεί να περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων, προτάσεις:

- i. σχεδιασμού οικοτουριστικών διαδρομών που θα αναδεικνύουν χώρους υψηλής οικολογικής και πολιτιστικής σημασίας,
- ii. δημιουργίας ολοκληρωμένων πακέτων φιλοξενίας και οικοτουριστικών δράσεων που ή δυνατόν θα απευθύνονται και σε συγκεκριμένες ομάδες τουριστών (π.χ. Α.Μ.Ε.Α., άτομα τρίτης ηλικίας, μαθητές),
- iii. ίδρυσης κέντρων ερμηνείας του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος (μουσειά λαϊκής τέχνης, περιβαλλοντικά κέντρα, κλπ.),
- iv. σχεδιασμού δράσεων προβολής που θα λειτουργούν προς την κατεύθυνση της ανάδειξης της ιδιαιτερότητας της περιοχής,
- v. ανάπτυξης υποδομών φιλοξενίας.
- vi. ανάδειξης και ενσωμάτωσης στο οικοτουριστικό προϊόν, συγκεκριμένων προϊόντων του πρωτογενούς ή δευτερογενούς τομέα.

Ως προς το περιβάλλον είναι αυτονόητο ότι η μελέτη θα πρέπει να στοχεύει προς την κατάθεση ενός σαφούς σχεδίου αειφορικής εκμετάλλευσης των πόρων της περιοχής πάντα με γνώμονα την προϋπάρχουσα μελέτη φέρουσας ικανότητας της περιοχής². Ιδιαίτερη έμφαση θα δοθεί στην επιλογή εκείνων των περιβαλλοντικών παραμέτρων – δεικτών οι οποίοι θα βοηθήσουν στην κατ’ αρχάς εκτίμηση και στη συνέχεια διαρκή παρακολούθηση των επιπτώσεων του τουρισμού στο φυσικό περιβάλλον όπως, για παράδειγμα:

- i. τη μόλυνση κάθε είδους από τη λειτουργία των υποδομών,
- ii. την όχληση στην πανίδα της περιοχής από κάθε είδους τουριστική δραστηριότητα,
- iii. τη μείωση ή υποβάθμιση οποιουδήποτε φυσικού πόρου όπως το νερό, τη χλωρίδα ή την πανίδα,
- iv. την αλλοίωση του τοπίου από έντονες παρεμβάσεις και μεγάλα έργα.

- v. Ως προς την τοπική κοινωνία, η μελέτη θα πρέπει να θεωρήσει αυτήν ως κοινωνό της τουριστικής ανάπτυξης. Υπό την έννοια αυτή, θα πρέπει να εξεταστεί:
- vi. η συμβολή της στο σχεδιασμό και την υλοποίηση των αναπτυξιακών δράσεων (συμμετοχικός σχεδιασμός),
- vii. η δυνατότητα τόνωσης της ντόπιας επιχειρηματικότητας αλλά και της τοπικής αγοράς εργασίας,
- viii. η δυνατότητα ενσωμάτωσης του τοπικού πολιτισμού και της τοπικής γνώσης στο οικοτουριστικό προϊόν,
- ix. η μεγιστοποίηση της ροής των ωφελειών προς αυτήν μέσω δράσεων για τους τουρίστες (π.χ. κοινοτικά έργα και υποδομές),
- x. η ελαχιστοποίηση των πιθανών κοινωνικών επιπτώσεων από τον τουρισμό όπως οι κοινωνικές προστριβές ή η αύξηση των τιμών γης και υπηρεσιών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο

Ο ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΚΡΗΤΗ

Ο προβληματισμός για τις πιθανές επιπτώσεις του οικοτουρισμού στα οικοσυστήματα, όπως παρουσιάζεται σ' αυτό το δημοσίευμα του tourism-review μπορεί να μας φανεί υπερβολικός ή και ύποπτος. Λαμβάνοντας όμως υπόψη τον τρόπο που εφαρμόζονται τέτοιες επενδύσεις δήθεν οικολογικού τύπου, ακόμη και στην χώρα μας (Βλέπε Κάβο Σίδερο – Βάι της Μονής Τοπλού), στην πραγματικότητα μπορεί να γίνουν μια θανάσιμη απειλή για τα οικοσυστήματα και τις τοπικές κοινωνίες.

Ο οικοτουρισμός θεωρείται από πολλούς ως η λύση στην αντιμετώπιση των διαρκώς αυξανόμενων αρνητικών επιπτώσεων που προκαλεί ο τουρισμός στο περιβάλλον. Οι οικοτουρίστες ταξιδεύουν σε περιοχές σπάνιας φυσικής ομορφιάς και οικολογικής ποιότητας και πρέπει να προσπαθούν να περιορίζουν τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις του τουρισμού. Αλλά όλα αυτά ισχύουν μόνο στη θεωρία. Η πραγματικότητα είναι κάπως διαφορετική.

Ο οικοτουρισμός μπορεί να προκαλέσει αρνητικές επιπτώσεις στις μέχρι πριν από λίγο καιρό προστατευμένες περιοχές, καθώς κατασκευάζονται διαρκώς νέα καταλύματα και χώροι για κατασκήνωση σε περιοχές όπου μέχρι πριν από λίγο καιρό υπήρχαν δάση. Οι οικοτουρίστες με τα μεγάλα και βαριά οχήματά τους μπορούν να καταστρέψουν το έδαφος και να προκαλέσουν αναπόφευκτες ζημιές τόσο στην χλωρίδα όσο και την πανίδα. Ως παραδείγματα καταστροφικών επιδράσεων του οικοτουρισμού στο περιβάλλον μπορούμε να αναφέρουμε το Εθνικό Πάρκο του Masai Mara στην Κένυα και την Προστατευόμενη Περιοχή του Ngorongoro στην Τανζανία. Και στις δύο περιοχές, η κατασκευή καταλυμάτων και η χωροθέτηση θέσεων για κατασκήνωση οδήγησαν σε υψηλού βαθμού αποδάσωση στα μικρά παραποτάμια δάση που υπήρχαν εκεί, λόγω της βουλιμίας των οικοτουριστών για καυσόξυλα για μαγείρεμα και θέρμανση. Ένας ντόπιος κάτοικος στην περιοχή του Masai Mara τόνισε: «Ο τουρισμός αναπτύχθηκε χωρίς κανένα περιορισμό. Κατασκευάστηκαν τόσα πολλά καταλύματα, χρησιμοποιήθηκαν τόσα πολλά καυσόξυλα και δεν υπήρξε κανένας περιορισμός στα οχήματα των

τουριστών. Συνήθως οι τουρίστες αρέσκονται να οδηγούν εκτός δρόμου και έτσι καταστρέφουν την άγρια ζωή. Τα οχήματά τους διασχίζουν όλη την προστατευόμενη περιοχή του Masai Mara, από άκρη σε άκρη. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα να διαβρώνεται το έδαφος και να υποβαθμίζεται ολόκληρη η περιοχή.»

Εκτός από το περιβάλλον, οι κάτοικοι των οικοτουριστικών προορισμών υποφέρουν και αυτοί από την οικοτουριστική ανάπτυξη. Συχνά αναγκάζονται να εγκατασταθούν σε νέες περιοχές χωρίς να τους δίνεται καμία αποζημίωση, επειδή υπάρχει ανάγκη να φτιαχτεί ένα ακόμα κληρονομικό πάρκο ή να κατασκευαστούν νέες τουριστικές υποδομές. Ο οικοτουρισμός καταστρέφει επίσης τις παραδοσιακές αξίες των τοπικών κοινωνιών και συνήθως δεν έχει θετική επίδραση στις τοπικές κοινότητες. Ιδιαίτερα οι νέοι επηρεάζονται περισσότερο, καθώς υιοθετούν τις νέες συνήθειες. Αυτό οδηγεί στην πορνεία και στην εξάπλωση του AIDS. Έτσι, ο οικοτουρισμός μερικές φορές δεν προστατεύει το περιβάλλον, ούτε προάγει τις τοπικές κουλτούρες.

Ο παραδοσιακός τρόπος τουρισμού (ήλιος θάλασσα) εμπλουτίζεται με περισσότερα είδη τουρισμού που απευθύνεται τουρισμού που απευθύνονται σε διαφορετικές κατηγορίες ατόμων, όπως είναι: Οικοτουρισμός, Αγροτουρισμός, Χειμερινός τουρισμός, Ορεινός τουρισμός, Συνεδριακός τουρισμός, Αθλητικός τουρισμός, Κοινωνικός τουρισμός, κ.α.

1. Ορεινός τουρισμός: Η άνοδος του ορεινού τουρισμού, στη χώρα μας ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια, συνδέεται με την αλλαγή σε συνήθειες (ανάγκη κυρίως για άθληση) αλλά και την επιθυμία / δυνατότητα αναψυχής καθ' όλη την διάρκεια του χρόνου

Και στη περίπτωση όμως αυτή υπάρχουν σημαντικές ενδείξεις για προβλήματα περιβαλλοντικής υποβάθμισης σε περιοχές κύρια με χειμερινές αθλητικές εγκαταστάσεις, όπως: διάβρωση, υποβάθμιση βιοτόπων κ.α. Κύρια αιτία για αυτό είναι η συγκέντρωση μεγάλου αριθμού επισκεπτών σε σχετικά μικρή χρονική περίοδο, η ανέγερση των σχετικών εγκαταστάσεων και υποδομών, ο θόρυβος, η κίνηση, η παραγωγή αποβλήτων κ.α. (ΥΠΕΧΩΔΕ 1994). Γενικά ο ορεινός τουρισμός είναι πολύ συχνά υπεύθυνος για μια σειρά από επιπτώσεις όπως:

- Ρύπανση, θόρυβος, διάβρωση του εδάφους και υποβάθμιση ευαίσθητων οικοσυστημάτων.

- Ανεξέλεγκτη άσκηση δραστηριοτήτων όπως κατασκήνωση, ποδήλατο βουνού, οδήγηση με οχήματα ειδικών διαδρομών μπορεί να προκαλέσουν σημαντικά προβλήματα υποβάθμισης στη χλωρίδα και πανίδα μιας περιοχής.

- Η παροχή ορισμένων διευκολύνσεων όπως χώροι στάθμευσης, μονοπάτια και άνοιγμα νέων δρόμων σε ευαίσθητες περιοχές οδηγεί σε σημαντική περιβαλλοντική υποβάθμιση.

- Η άσκηση διαφόρων δραστηριοτήτων αναψυχής (κυνήγι, φωτογραφία) μπορεί να προκαλέσει κοινωνικές συγκρούσεις. Οι τουρίστες δεν κατανοούν πάντα τους περιορισμούς στο δικαίωμα της ελεύθερης πρόσβασης στη φύση και συχνά παραβιάζουν τους "άγραφους" νόμους και τους κώδικες επικοινωνίας αλλά και τους θεσπισμένους κανονισμούς.

- Η δημιουργία υποδομής για χειμερινά σπορ προκαλεί συχνά αποδάσωση, διάβρωση του επιφανειακού εδάφους και καταστροφή της βλάστησης.

- Προβλήματα διάθεσης απορριμμάτων.

Οι ορεινές περιοχές όπως ακριβώς και οι νησιώτικες αποτελούν περιοχές σε απομόνωση όπου ο τουρισμός είναι δυνατό να συμβάλλει ουσιαστικά στην κοινωνικοοικονομική ανάπτυξη όταν βέβαια υπακούει και σέβεται τις τοπικές ιδιαιτερότητες. Η Ευρωπαϊκή Ένωση στηρίζει τις προσπάθειες ανάπτυξης ήπιων τουριστικών δραστηριοτήτων οι οποίες δρουν συμπληρωματικά στο εισόδημα των μόνιμων κατοίκων. Στις περιοχές αυτές εκτός από τις αθλητικές δραστηριότητες που συνήθως φιλοξενούνται είναι δυνατό να αναπτυχθούν ποικίλες άλλες όπως η πεζοπορία, ο αγροτουρισμός, κ.α. Στο πλαίσιο αυτό στηρίζεται η αναπαλαίωση συντήρηση ιστορικών κέντρων, η κατασκευή καταφυγίων, η αναγνώριση και χάραξη μονοπατιών κ.α. (Comite Economique et Social, 1990).

Το είδος αυτό του τουρισμού μπορεί να αποβεί ιδιαίτερα θετικό τόσο για τις τοπικές κοινωνίες όσο και για τον ίδιο τον επισκέπτη ο οποίος έχει την δυνατότητα να έρθει σε επαφή με την φύση αλλά και να γνωρίσει τον διαφορετικό τρόπο ζωής των ανθρώπων στις περιοχές αυτές.

Χαρακτηριστική περίπτωση ορεινού τουρισμού με οικισμούς που διακρίνεται για αρχιτεκτονική τους αξία είναι το Πήλιο.

Η περιοχή πέρα από τη μοναδική της φυσική ομορφιά μπορεί να θεωρηθεί ως πραγματικό μουσείο λαϊκής τέχνης (ξυλογλυπτική, ζωγραφική, λιθογραφική). Η μοναδικότητα του φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος της περιοχής αποτελούν τον πόλο έλξης για χιλιάδες επισκέπτες ιδιαίτερα τους χειμερινούς μήνες. Η

σημαντική αυτή εναλλακτική δραστηριότητα συμβάλει αποφασιστικά στην οικονομική ανάπτυξη της περιοχής και κατ' επέκταση στην συγκράτηση του πληθυσμού και ιδιαίτερα του ενεργού (νέοι /νέες). Μια άλλη χαρακτηριστική περίπτωση της χώρας μας είναι και τα Ζαγοροχώρια στην Ήπειρο.

Στη Κρήτη με τους ορεινούς όγκους, την βιοποικιλότητα που διαθέτουν, τα μονοπάτια, οικισμούς όπως τα Ανώγεια, και περιοχές όπως ο Γιούχτας θα μπορούσαν να αποτελέσουν ιδανικές περιοχές ορεινού τουρισμού, αλλά δεν υπάρχουν υποδομές και πολιτική βούληση.

2. Τουρισμός σε περιοχές με ιδιαίτερη οικολογική αξία: Τα τελευταία χρόνια αυξάνεται το ενδιαφέρον των επισκεπτών για περιοχές με ιδιαίτερη οικολογική αξία όπως: υγράτοποι, δάση, δέλτα, φυσικά μνημεία (π.χ.υγροβιότοποι Αγιάς, Γεωργιούπολης, λ. Κουρνά, π. Κουρταλιώτη, π. Πρέβελης, λ. Ελούντας, φοινικόδασους Βάι, Ξηρόκαμπου Ζήρου, ένα από τα μοναδικά μνημεία της φύσης το φαράγγι της Σαμαριάς κ.α). Και μόνο η συνειδητοποίηση της φυσικής ομορφιάς, η επιθυμία για επαφή με τη φύση, η αναζήτηση ενός διαφορετικού τρόπου ζωής, δημιουργούν την απαίτηση για προστασία και ένα νέο ρεύμα τουριστών.

Το αυξημένο αυτό ενδιαφέρον συμβάλει ταυτόχρονα στη συνειδητοποίηση της αξίας της περιοχής τόσο από τους μόνιμους κατοίκους όσο και από τους κρατικούς φορείς, επιταχύνοντας έτσι ή απλά ενισχύοντας τα μέτρα διαχείρισης και προστασίας της περιοχής. Η απουσία βέβαια σωστού ελέγχου της ροής των επισκεπτών ή η άσκηση δραστηριοτήτων μη συμβατών με την ευαισθησία του χώρου μπορούν να τραυματίσουν ανεπανόρθωτα ορισμένες φορές το οικοσύστημα.

Ειδική αναφορά πρέπει να κάνουμε για το φαράγγι της Σαμαριάς που βρίσκεται στην επαρχία Σφακίων του νομού Χανίων, βραβευμένο από την Ευρωπαϊκή Ένωση για την άγρια ομορφιά και τη σπάνια βιοποικιλότητά του και χαρακτηρισμένο ως Εθνικός Δρυμός, οπότε τυγχάνει απολύτου προστασίας, αποτελεί πόλο έλξης για χιλιάδες τουρίστες κάθε χρόνο. έχει συνολικό μήκος 18 χλμ, πλάτος που κυμαίνεται από 3 έως 40 μέτρα και ύψος που φθάνει μέχρι τα 600 μ.

Η εξάρτηση της ποιότητας περιβάλλοντος και τουρισμού φαίνεται να συνειδητοποιείται σταδιακά ειδικά στον τομέα αυτό, όπως προκύπτει από τις παρακάτω δραστηριότητες:

- Οι ίδιοι οι τουρίστες επιδιώκουν την παραμονή και επαφή τους με ένα περιβάλλον που δεν είναι υποβαθμισμένο. Ενδιαφέρονται για την φυσική και πολιτιστική ταυτότητα του χώρου που επιλέγουν να επισκεφθούν.

- Οι τοπικοί παράγοντες συνειδητοποιώντας τη νέα αυτή πραγματικότητα επιδιώκουν την διατήρηση και ανάδειξη των φυσικών χαρακτηριστικών της περιοχής τους.

Οι τουριστικοί παράγοντες στηρίζουν την προσέλκυση των τουριστών στην παρουσίαση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών του περιβάλλοντος μιας περιοχής.

ΚΡΗΤΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΚΑΙ ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Η προώθηση των τοπικών προϊόντων στην τουριστική αγορά, αποτελεί ένα υψηλό στόχο για την Κρήτη. Αυτό μπορεί να υλοποιηθεί με δραστηριότητες οικοτουρισμού και κυρίως αγροτουρισμού.

Παρότι είναι ένας στόχος «κοινής λογικής» και αμοιβαία επωφελής για την τοπική γεωργία και τον τουρισμό, φαίνεται στην πράξη δύσκολος για να επιτευχθεί πλήρως, εξ' αιτίας σειράς προβλημάτων που πρέπει να αντιμετωπισθούν τόσο στην γεωργία όσο και στον τουρισμό μας.

Ειδικά για την Κρήτη (το ίδιο ισχύει και για την Κύπρο) που είναι ένα νησί απομακρυσμένο από τις αγορές, είναι παράλογο να αναζητούνται αγορές για τα αγροτικά της προϊόντα σε μεγάλες αποστάσεις (με την ανάλογη επιβάρυνση), όπως στην Ευρώπη, Αμερική κ.τ.λ. όταν δεν εξαντλείται η τοπική αγορά.

Κάθε χρόνο στην Κρήτη έρχονται 2,5 εκ. τουρίστες (το 21% της ελληνικής τουριστικής αγοράς) οι οποίοι παραμένουν εδώ κατά μέσο όρο 8 ημέρες. Εάν αυτό το δυναμικό, κατά την εδώ παραμονή του, το δούμε ως καταναλωτές των αγροτικών προϊόντων δίνεται μία σημαντική δυνατότητα απορρόφησης τους.

Η κατεύθυνση της σύνδεσης τουρισμού – γεωργίας δίνει μια διέξοδο στα τόσα αδιέξοδα και προβλήματα που αντιμετωπίζει ο γεωργικός τομέας σ' όλες τις περιοχές, αλλά ειδικότερα στις απομακρυσμένες νησιώτικες και τουριστικές, όπως είναι η Κρήτη και η Κύπρος.

Η Ευρώπη γνώριζε έως πολύ πρόσφατα δύο είδη γεωργίας: μια «κλασσική γεωργία» που εφαρμόζεται στο μεγαλύτερο μέρος του Ευρωπαϊκού χώρου και είναι η βιομηχανική γεωργία, η γεωργία της μεγάλης παραγωγής, η οποία βασίζεται στην εντατικοποίηση και στην αυξημένη αποδοτικότητα με τεχνικές βελτίωσης, όχι πάντα «αθώες» για την υγεία και το περιβάλλον. μια «παραδοσιακή γεωργία» στις λιγότερο ευνοημένες περιοχές, ορεινές, νησιώτικες κ.τ.λ. όπως είναι της Κρήτης.

Το πρώτο μοντέλο της κλασσικής γεωργίας περιήλθε σε κρίση. Δέχτηκε το μοιραίο κτύπημα στην αχίλλειο πτέρνα του, που είναι η ποιότητα και η υγιεινή των τροφίμων (τρελές αγελάδες, διοξίνες κ.τ.λ).

Αυτόματα το μειονέκτημα του πρώτου μοντέλου μπορεί να γίνει το μεγάλο πλεονέκτημα του δεύτερου μοντέλου, αρκεί να γίνουν ορισμένα προσθετικά βήματα βελτίωσης και να αποδώσει η παραδοσιακή γεωργία προϊόντα και τρόφιμα εγγυημένης ποιότητας που να καλύπτουν τις απαιτήσεις του σύγχρονου καταναλωτή. Να λοιπόν ένα ανοικτό πεδίο και μία πρόκληση που καλείται να εκμεταλλευτεί η Κρητική γεωργία. Πρωτίστως μπροστά στον διατροφικά ταλαιπωρημένο Ευρωπαϊό επισκέπτη του νησιού!

Η παραδοσιακή Κρητική διατροφή, η οποία βασίζεται στα προϊόντα που παράγει η Κρητική γη, είναι –αποδεδειγμένα- η υγιεινή διατροφή. Το μήνυμα αυτό ας το υιοθετήσει πλήρως ο τουρισμός της Κρήτης και ας το εφαρμόσει στις υπηρεσίες τις οποίες παρέχει.

Η Κρήτη διαθέτει 110.000 περίπου ξενοδοχειακές κλίνες (44% Ν. Ηρακλείου, 20% Ν. Ρεθύμνου, 18% Ν. Χανίων και 17% Ν. Λασιθίου) και 83.000 κλίνες ενοικιαζομένων δωματίων και τουριστικών κατοικιών.

Οι κουζίνες όλων αυτών των τουριστικών μονάδων δεν έχουν υιοθετήσει το πρότυπο της Κρητικής διατροφής, δεν χρησιμοποιούν αποκλειστικά τοπικά προϊόντα. Σημαντικά βήματα έχουν γίνει τα τελευταία χρόνια, ωστόσο η απόσταση που πρέπει να διανυθεί είναι ακόμα μεγάλη. Ενδεικτικά στις μονάδες Α΄ κατηγορίας υπολογίζεται ότι η κατανάλωση ελαιολάδου είναι μόνο το 23% της συνολικής κατανάλωσης ελαίων, ενώ το υπόλοιπο ποσοστό αντιστοιχεί στα σπορέλαια.

Ο κύριος λόγος που επικαλούνται οι τουριστικές μονάδες είναι οι τιμές των προϊόντων. Θεωρούν δηλαδή ότι τα Κρητικά αγροτικά προϊόντα είναι ακριβά σε σχέση με άλλες επιλογές που έχουν και ότι τα περιθώρια δαπανών τους είναι περιορισμένα εξ΄ αιτίας του τιμολογίου τουριστικών υπηρεσιών που διαμορφώνεται κάθε φορά.

Είναι ανάγκη ταυτόχρονα με την προώθηση και την εξασφάλιση της ποιότητας των τοπικών αγροτικών προϊόντων, να προώθηση και την εξασφάλιση της ποιότητας των παρεχομένων τουριστικών υπηρεσιών.

Ο Κρητικός τουρισμός πρέπει στο σύνολο του να αποκτήσει το στοιχείο της μοναδικότητας του. Πρέπει να αποκτήσει την ιδιαίτερη ταυτότητά του

ενσωματώνοντας τις άυλες και υλικές αξίες του χώρου του. Αυτό θα αναβαθμίσει ποιοτικά, θα τον κάνει διακριτό, ελκυστικό επιζητούμενο και ισχυρό τουριστικό προορισμό.

Με τον οικοτουρισμό στην Κρήτη προσβλέπουμε σήμερα η οικολογία και ο τουρισμός να συμβάλλουν στην ενίσχυση της οικονομίας μας, λειτουργώντας συμπληρωματικά και αλληλοβοηθητικά.

Όσον αφορά τον επισκέπτη, ο αγροτουρισμός είναι μια διαδικασία που προωθεί μια μορφή ταξιδιού με σεβασμό προς το περιβάλλον και την παράδοση, βασισμένη στην γνωριμία του με την τοπική κουλτούρα, ιστορία και καθημερινότητα.

Μια συνολική εμπειρία κατά την οποία ο επισκέπτης προσαρμόζεται στον ντόπιο τρόπο ζωής και συνδυάζει την αναψυχή με την ενημέρωση και ευαισθητοποίηση του για κοινωνικά, ιστορικά, περιβαλλοντικά και άλλα θέματα της εκάστοτε περιοχής.

ΡΕΘΥΜΝΟ

ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΥΣΕΣ ΤΟΠΟΘΕΣΙΕΣ

Αργυρούπολη. 27 χλμ. ΝΔ του Ρεθύμνου. Χωριό κατάφυτο, χτισμένο σε ύψωμα. Σε μικρή απόσταση υπάρχουν πηγές που τροφοδοτούν τεράστιες στέρνες, ενώ χαμηλότερα κινούν νερόμυλους για νεροτριβές,

Σπήλι. 28 χλμ. ΝΑ του Ρεθύμνου. Καταπράσινο χωριό με πέτρινα σπίτια και καλντερίμια. Στη μικρή πλατεία με τα πλατάνια υπάρχουν 25 βρύσες (ανάγλυφα κεφάλια λιονταριών) με νερό από τον Ψηλορείτη.

Ανώγεια. Ορεινό χωριό, 53 χμ. ΝΑ του Ρεθύμνου, γνωστό για τα υφαντά του,

ΜΟΥΣΕΙΑ

Ρέθυμνο, Αρχαιολογικό Μουσείο

Παπαγεωργουλάκειο Λαογραφικό Μουσείο Ασώματος Δήμου Φοίνικα, Ρέθυμνο.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΙ ΧΩΡΟΙ

Αξός. Ευρήματα από μεγάλη Ελληνορωμαϊκή πόλη.

Αρμένιοι. Μινωικό νεκροταφείο με λαξευτούς τύφους.

Ελεύθερα. Από πρόσφατες ανασκαφές βρέθηκαν αξιόλογα μνημεία μεγάλης ελληνορωμαϊκής πόλης.

Ζώμινθος. Στο οροπέδιο της Νίδας και 20 χλμ. από τα Ανώγεια βρέθηκε Μινωικός οικισμός.

ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΑ ΚΤΙΣΜΑΤΑ

Πόλη Ρεθύμνου: Διασώζονται: Η Μεγάλη Πόρτα, μια από τις Πύλες που απόμειναν από την παλιά ενετική οχύρωση του 1540-1570,

Η Λότζια (Λέσχη), χτισμένη στα μέσα του 16ου αι. Ήταν τόπος συγκέντρωσης και αναψυχής των αρχόντων κι ευγενών.

Η Κρήνη Rimondi ή Μεγάλη Βρύση στα βόρεια της Πλατείας Πετυχάκη, έργο του 17ου αι.

Το φρούριο Φορτέτζα, Βόρεια της πόλης, στο λόφο Παλαιόκαστρο. Χτίστηκε το 1574 και προσφέρει θαυμάσια θέα της πόλης και της θάλασσας. Οι προσόψεις βενετσιάνικων σπιτιών που τα περισσότερα βρίσκονται στην παλιά πόλη. Οι εκκλησίες του Αγίου Φραγκίσκου και της Κυρίας των Αγγέλων, γνωστής ως «Μικρής Παναγίας».

ΕΚΚΛΗΣΙΕΣ & ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΑ

Νομός Ρεθύμνου:

Μονή Αρκαδίου. 23 χλμ. ΝΑ του Ρεθύμνου. Μοναστήρι χτισμένο το 16ο αι. σε θαυμάσιο φυσικό περιβάλλον. Έχει συνδεθεί με κρίσιμες στιγμές της νεότερης ιστορίας του νησιού. Έξω από τη Μονή λειτουργεί τουριστικό περίπτερο.

Μονή Πρεβέλης. 36 χλμ. νότια της πόλης του Ρεθύμνου. Αξιόλογο ιστορικό μοναστήρι με μικρό μουσείο και ωραία θέα στο Λιβυκό Πέλαγος.

ΣΠΗΛΑΙΑ

Ανώγεια - Ζωνιανά - Σεντόνι: Τηλ. 28340 61209. Το σπήλαιο αυτό, σε απόσταση 1 χλμ. από το χωριό Ζωνιανά, είναι το πιο εντυπωσιακό σε μέγεθος και διακόσμηση σπήλαιο της Κρήτης. Καλύπτει επιφάνεια 3300 τετ. μέτρων και έχει μήκος 550 μέτρα.

Πέραμα - Μελιδόνι: Το σπήλαιο αυτό, συνδεδεμένο με την ελληνική μυθολογία και ιστορία, έχει μήκος 500 μέτρων.

ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Το Φυσικό Πάρκο-Γεωπάρκο του Ψηλορείτη Το Φυσικό πάρκο του Ψηλορείτη βρίσκεται στην κεντρική Κρήτη και περιλαμβάνει την οροσειρά του Ψηλορείτη ή της Ίδης, τους πρόποδες της και τη βόρεια απόληξη της στο Κρητικό πέλαγος, το όρος Κουλούκωνας ή Ταλαία Όρη. Το πάρκο δημιουργήθηκε από το διαδημοτικό φορέα ανάπτυξης της περιοχής το ΑΚΟΜΜ - "Ψηλορείτης" ο οποίος είναι υπεύθυνος για την ανάπτυξη και διαχείριση του. Το Μουσείο Φυσικής Ιστορίας του Πανεπιστημίου Κρήτης, ο μοναδικός επιστημονικός φορέας στην Κρήτη που μπορεί να καλύψει ερευνητικά και επιστημονικά το σύνολο του Φυσικού περιβάλλοντος, στηρίζει επιστημονικά το πάρκο. Βασικά συστατικά στοιχεία του πάρκου είναι το Γεωπάρκο, το σύνολο δηλαδή των γεωλογικών μνημείων της περιοχής, το μοναδικό Φυσικό του περιβάλλον με τον πλούτο και το μεγάλο ενδημισμό των ειδών και το Πολιτισμικό του περιβάλλον, δηλαδή η κουλτούρα, η ιστορία, τα ήθη και τα έθιμα, που φανερώνουν τη διαχρονική και αρμονική συνύπαρξη ανθρώπου και φύσης στον Ψηλορείτη. Το Γεωπάρκο του Ψηλορείτη, για το οποίο το Φυσικό Πάρκο εντάχθηκε στο δίκτυο των Ευρωπαϊκών Γεωπάρκων, στηρίζεται στη μοναδική γεωλογία, το ανάγλυφο και την ποικιλία των πετρωμάτων που εμφανίζονται στην περιοχή. Η αξία τους είναι αναγνωρισμένη εδώ και πολλές δεκαετίες και φαίνεται από τις δεκάδες ερευνητικές αποστολές που καταφθάνουν κάθε χρόνο από όλο τον κόσμο για να τη γνωρίσουν και να την μελετήσουν ακόμα περισσότερο. Ο Ψηλορείτης είναι η μοναδική περιοχή στην Κρήτη, αλλά και στην Ελλάδα γενικότερα όπου κανείς μπορεί να δει όχι μόνο όλα τα πετρώματα της Κρήτης, τα παλιότερα απολιθώματα, αλλά στη μικρή του έκταση, να πραγματοποιήσει ένα ταξίδι στο χώρο και στο χρόνο που καλύπτει σχεδόν όλη τη γεωλογική εξέλιξη της Ελλάδας.

Πέρα όμως από αυτά, ένα πλούτος μορφολογικών χαρακτηριστικών συσσωρεύονται στην περιοχή καθιστώντας το ανάγλυφο και τη μορφολογία της μοναδική: αμέτρητα φαράγγια, σπήλαια, οροπέδια, ρεματιές και απότομα γκρεμνά, ίχνη ρηγμάτων, και ένα μοναδικό πάντρεμα βουνού και κάμπου. Αυτά όμως είναι και η βασική αιτία για το μεγάλο ενδημισμό και μοναδικότητα της χλωρίδας και πανίδας του Ψηλορείτη, αφού η διαμόρφωση τους συνετέλεσε στην απομόνωση ή και στην προστασία τους και κατά συνέπεια στη διατήρησή τους. Ταυτόχρονα όμως τα χαρακτηριστικά αυτά του ανάγλυφου έχουν παίξει καθοριστικό ρόλο στην παρουσία του ανθρώπου στην περιοχή και στη διαμόρφωση όχι μόνο του πολιτισμού του αλλά και του χαρακτήρα του. Όλα τα παραπάνω στοιχεία προσπαθεί να παντρέψει και να αναδείξει το Φυσικό Πάρκο του Ψηλορείτη μέσα από τη συμμετοχή του στο δίκτυο των Ευρωπαϊκών Γεωπάρκων. Για το σκοπό αυτό και για μεγαλύτερη ευελιξία κινήσεων το Γεωπάρκο

χωρίστηκε σε επιμέρους περιοχές -υποπάρκα, με κοινά χαρακτηριστικά και θεματικά αντικείμενα. Οι περιοχές αυτές είναι:

"Η δομή των Ταλαιών Ορέων" στην ομώνυμη περιοχή που αποτελεί ένα ταξίδι 250 εκατομμυρίων χρόνων στη γεωλογική εξέλιξη της Κρήτης,

"Το πάρκο του Βουνού και του Κάμπου" που βρίσκεται στους ανατολικούς και νότιους πρόποδες του Ψηλορείτη και παρουσιάζει τη μετάβαση από το βουνό στον κάμπο,

"Τα Τοπία του Ψηλορείτη" στο κέντρο της οροσειράς με το χαρακτηριστικό ανάγλυφο από τη διάβρωση των ασβεστόλιθων.

"Το Σπηλαιοπάρκο" που περιλαμβάνει τα σημαντικότερα σπήλαια της περιοχής συνδυάζοντας τον αθλητισμό, την επιστήμη, την ιστορία και τον πολιτισμό.

Ορειβατικά καταφύγια Βουνό: Ίδη ή Ψηλορείτης Τοποθεσία: Τουμπωτός Πρίνος
Υψόμετρο: 1500 μ. Ονομασία: Ε.Ο.Σ. Ρεθύμνης Χωρητικότητα: 28 άτομα

XANIA

ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΥΣΕΣ ΤΟΠΟΘΕΣΙΕΣ

Γαβαλοχώρι. Παραδοσιακός οικισμός που βρίσκεται περίπου 26 χλμ. ΝΑ των Χανίων, σε περιοχή κατάφυτη από ελιές και χαρουπιές. Οφείλει το όνομα του στο

βυζαντινό Φίλιππο Γαβαλά που εγκαταστάθηκε στο χωριό ανάμεσα στο 1080 με 1182 κατ' εντολή του βυζαντινού αυτοκράτορα. Στο χωριό λειτουργεί ενδιαφέρον Ιστορικό Λαογραφικό Μουσείο, που στεγάζεται σε κτίριο που αποτελεί χαρακτηριστικό δείγμα της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής της περιοχής. Τμήμα του κτιρίου, που είναι δίπατο, χτίστηκε στην Ενετοκρατία, ενώ ο όροφος του φτιάχτηκε επί Τουρκοκρατίας. Εκτός από την οικοσκευή στα εκθέματα του μουσείου περιλαμβάνονται μεταξωτά, υφαντά, χειροτεχνήματα -στο Γαβαλοχώρι οι γυναίκες ασχολούνται με το «κοπανέλι», σπάνιο είδος πλεκτής δαντέλας- αγγεία, δείγματα ξυλογλυπτικής και εικονογραφίας, όπλα, νομίσματα κ.ά.

Στην πλατεία του χωριού λειτουργεί γραφείο του Γυναικείου Αγροτουριστικού Συνεταιρισμού Γαβαλοχωρίου απ' όπου μπορεί κανείς να προμηθευτεί προϊόντα της περιοχής.

Φαράγγι Σαμαριάς. 43 χλμ. Ν της πόλης των Χανίων. Είναι το μεγαλύτερο φαράγγι της Ευρώπης, μήκους 18 χλμ., γνωστό για την υποβλητική ομορφιά του. Σε ορισμένα σημεία το πέρασμα φτάνει μόλις τα 3 μ. πλάτος και καμιά φορά τα κάθετα τοιχώματα του ορθώνονται σε ύψος 600 μ. Το φαράγγι οργώνεται από χείμαρρο.

Το πέρασμα της Σαμαριάς επιτρέπεται επίσημα από το Μάιο μέχρι τέλος Σεπτεμβρίου κι εφόσον το επιτρέπουν οι καιρικές συνθήκες μέχρι τέλος Οκτωβρίου. Στην είσοδο του, στη θέση Ξυλόσκαλο, υπάρχει τουριστικό περίπτερο με θέα τον επιβλητικό Γκύγκιλο (ύψους 2083 μ.). Στην έξοδο σας από το φαράγγι θα συναντήσετε το χωριό Αγ. Ρούμελη, απ' όπου με караβάκι θα μεταφερθείτε στη Χώρα Σφακίων. Στη διαδρομή με τ' αυτοκίνητο από τα Χανιά στην είσοδο του φαραγγιού θα συναντήσετε γραφικά πεδινά και ορεινά χωριά. Στο χωριό Ομαλός και στο ομώνυμο οροπέδιο υπάρχουν ενοικιαζόμενα δωμάτια και πολλές ταβέρνες.

Χώρα Σφακίων. 74 χλμ. Ν των Χανίων. Ιδιόμορφο χωριό, χτισμένο σε βραχώδη άγονη περιοχή, δυσπρόσιτο κι από στεριά κι από θάλασσα. Θα φτάσετε, αφού διασχίσετε το οροπέδιο Ασκύφου και το φαράγγι του Νίμπρου.

Γαύδος. Νησάκι του βρίσκεται 24 χλμ. Ν. των Σφακίων. Για το παρθένο αυτό νησί με τις καθαρές παραλίες και τα κέδρα εκτελούνται δρομολόγια όλο το χρόνο (ανάλογα με τον καιρό) από τα Σφακιά. Έχει ταβερνούλες και λίγα ενοικιαζόμενα δωμάτια.

Φαράγγι Θερίσσου. Εντυπωσιακό φαράγγι, μήκους 6 χλμ. Συνδέει τα Χανιά με το ομώνυμο χωριό, στους πρόποδες των Λευκών Ορέων, 16 χλμ. νότια των Χανίων.

Λίμνη Κουρνά. 48 χλμ. ανατολικά της πόλης των Χανίων. Γραφική λίμνη, η μοναδική στο νησί. Τα βουνά που την περιτριγυρίζουν καθρεφτίζονται στα ήρεμα νερά της. Στην περιοχή υπάρχουν ταβέρνες για φαγητό.

ΜΟΥΣΕΙΑ

Αρχαιολογικό Μουσείο Χανίων. Στεγάζεται στην ενετική εκκλησία του Αγ. Φραγκίσκου. Στα εκθέματα του, που προέρχονται από τη Δυτική Κρήτη και άλλες περιοχές και χρονολογούνται από τη Νεολιθική μέχρι και τη Ρωμαϊκή εποχή, περιλαμβάνονται ειδώλια, αγάλματα, επιγραφές, όπλα, κεραμικά, σφραγιδόλιθοι, νομίσματα, κοσμήματα κ.ά. Βυζαντινό Μουσείο Χανίων. Τηλ. 28210 96046, 53033.

Ιστορικό Αρχείο Κρήτης. Στεγάζει πλουσιότατη συλλογή στοιχείων σχετικών με την ιστορία του νησιού καθώς και Λαογραφική συλλογή. Είναι το δεύτερο σε μέγεθος Αρχείο μετά τα γενικά Αρχεία του Κράτους.

Ναυτικό Μουσείο Κρήτης. Φρούριο Φίρκας, Ακτή Κουντουριώτη. Στεγάζεται σε κτίριο που βρίσκεται στην προκυμαία του ενετικού λιμανιού. Τα εκθέματα του είναι συνδεδεμένα με την ιστορία του νησιού.

ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΕΣ

Άπτερα. 15 χλμ. από τα Χανιά, στα νότια του κόλπου της Σούδας, κοντά στο χωριό Μεγάλα Χωράφια και σε θέση, απ' όπου είχαν τη δυνατότητα να εποπτεύουν τον κάμπο των Χανίων, ήταν χτισμένη η Άπτερα, μια από τις σπουδαιότερες πόλεις της αρχαίας Δυτ. Κρήτης (7ος αι. π.Χ.).

Σήμερα σώζονται τα τείχη της πόλης που θυμίζουν τα Κυκλώπεια τείχη της Τίρυνθας και των Μυκηνών. Επίσης σώζονται υπολείμματα μικρού ναού του Ιου αι. π.Χ., αφιερωμένου στη Δήμητρα, ρωμαϊκού θεάτρου και τεράστιες θολωτές δεξαμενές Ρωμαϊκών χρόνων -κατά μια εκδοχή ήταν αποθήκες σιτηρών- που διατηρούνται σε καλή κατάσταση.

Πολυρρήνια. 49 χλμ. Δ των Χανίων, στη θέση Σελλί ή Παλαιόκαστρο, σώζονται τα ερείπια από τα τείχη και την ακρόπολη της Πολυρρηνίας. Στη θέση Κρύα Βρύση, κοντά στην Κίσσαμο (Καστέλι), διατηρούνται υπολείμματα υδραγωγείου Ρωμαϊκής εποχής. Στην ίδρυση της Πολυρρηνίας, σημαντικής πόλης της αρχαίας Δ. Κρήτης, έλαβαν μέρος οι Αχαιοί, διάδοχοι των Μινωιτών στην κυριαρχία του νησιού.

Φαλάσαρνα. Βρισκόταν δυτικότερα της Πολλυρήνιας, της οποίας ήταν λιμάνι, στη βάση της ακραίας βορειοδυτικής χερσονήσου του νομού Χανίων. Ερείπια της πόλης σώζονται κοντά στο χωριό Κουτρί. Συγκεκριμένα σώζονται υπολείμματα από τα Κυκλώπεια τείχη, τους τάφους, θεμέλια σπιτιών καθώς και γλυπτά λαξευμένα σε βράχους.

ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΑ ΚΤΙΣΜΑΤΑ

Από τη Βενετσιάνικη πόλη των Χανίων σήμερα σώζεται μια συνοικία. Από τις οχυρώσεις (έργο των αρχών του 13ου αι. μ.Χ.) διασώζονται οι προμαχώνες, η τάφος και ερείπια του οχυρωματικού τείχους, που περιέβαλε την πόλη. Επίσης σώζονται η Λότηζια (Λέσχη), οι Χιόνες (Νεώρεια) (16ος αι.) και ο λιμενοβραχίονας του βενετσιάνικου λιμανιού. Οι εκκλησίες του Αγ. Φραγκίσκου (στεγάζει το Αρχαιολογικό Μουσείο), του Αγ. Ρόκκο και του Σωτήρος.

Νοτιοδυτικά της Κισσάμου (Καστέλλι), 42 χλμ. Δ της πόλης των Χανίων, στο χωριό Καλάθηνες βρίσκεται η βίλα Ροτόντα, πιθανώς εξοχική κατοικία κάποιου Βενετού φεουδάρχη, κτίσμα του 15ου ή 16ου αι. Επίσης αξιόλογα κτίσματα είναι η Βίλα Τρεβιζάν στο Δραπανιά και το Ενετικό Διοικητήριο στο κέντρο της πόλης της Κισσάμου.

Στην Άγρια Γραμβούσα. απόμερο νησάκι στα ΒΔ του νομού, τα ερείπια οχυρού των Ενετών. Η μετάβαση στο νησί είναι εύκολη. Γίνεται με ειδικό πλοίο μεταφορικής ικανότητας 200-250 επιβατών, καθημερινά το καλοκαίρι με αναχώρηση 9:00 το πρωί και επιστροφή 6:00 το απόγευμα. Το Φρούριο περιμετρικά διατηρείται σε καλή κατάσταση. Στην Παλαιοχώρα. στις ακτές που βρέχονται από το Λιβυκό πέλαγος, 73 χμ. νότια των Χανίων, σώζονται τ' απομεινάρια του φρουρίου Σέλινο χτισμένου το 1379 από το Δούκα Μαρίνο Γραδένιγο, κυβερνήτη της Κρήτης. Φραγκοκάστελλο. Ανατολικά της Χώρας των Σφακίων, περίπου 11 χλμ., βρίσκονται τα ερείπια του Φραγκοκάστελλου. Το έχτισαν οι Ενετοί το 1371 για να το χρησιμοποιήσουν κατά των πειρατών και των Κρητών επαναστατών.

ΕΚΚΛΗΣΙΕΣ & ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΑ

Η μικρή εκκλησία των Αγίων Αναργύρων με παλιές βυζαντινές τοιχογραφίες. Στη συνοικία «Χαλέπα» η εκκλησία της Αγίας Μαγδαληνής, Ρωσοβυζαντινού ρυθμού. Στο Ακρωτήρι, βορειοανατολικά της πόλης (17,5 χλμ.), η Μονή της Αγίας

Τριάδας Τζαγκαρόλων κτίσμα του 16ου αι. Κοντά στην Αγία Τριάδα η Μονή της Κυράς των Αγγέλων ή Γουβερνέτου που ιδρύθηκε το 1548. Εντυπωσιακή είναι η πρόσοψη του Καθολικού με τα Ενετικά γλυπτά. Μονή Γωνιάς. 24 χλμ. δυτικά των Χανίων, κοντά στο χωριό Κολυμπάρι, η Μονή Γωνιάς ή Οδηγήτριας με ωραία θέα και με κτίρια που ανάγονται στο 1662.

Στην Κάτω Επισκοπή, ο κυκλικός ναός του Μιχ. Αρχαγγέλου (Ροτόντα) με ενδιαφέροντα ψηφιδωτά δάπεδα και σημαντικές τοιχογραφίες καλλιτεχνών του Βυζαντίου του 12ου αι. μ.Χ. Στο χωριό Αλικιανός 13 χλμ. ΝΔ της πόλης των Χανίων, η βυζαντινή εκκλησία του Αγίου Γεωργίου με τοιχογραφίες του 1430. Στο χωριό Σούγια, στη νότια ακτή του νομού, στη σύγχρονη εκκλησία του χωριού διασώζονται ωραιότατα ψηφιδωτά παλαιοχριστιανικής βασιλικής τόν 6ου αι. μ.Χ.

Στη Χρυσοσκαλίτισσα, 40 χλμ. νότια της πόλης της Κισσάμου, το Μοναστήρι της Παναγιάς. Στα Τοπόλια Κισσάμου, μέσα σε σπήλαιο, η Εκκλησία της Αγίας Σοφίας.

ΓΑΥΔΟΣ.

Το νησάκι Γαύδος, που βρίσκεται 20 ναυτικά μίλια νότια της Κρήτης στο Λιβυκό Πέλαγος, έχει έκταση 37 τετ. χλμ. και είναι σκεπασμένο με θάμνους, πεύκα και δάση με χαρακτηριστικό τα κέδρη. Υπάρχουν θαυμάσιες παραλίες με αμμουδιά, όπως το Σαρακίνηκο, ο Κόρφος, ο Ποταμός, η Λαύρακα, ενώ στο νότιο ακρωτήριο Τρυπητή υπάρχουν θαυμάσιες καμάρες μέσα στη θάλασσα. Η Γαύδος συνδέεται αεροπορικά με την Κρήτη δύο φορές την ημέρα και συγκεκριμένα με τα Σφακιά και την Παλαιοχώρα με διάρκεια ταξιδιού 2 και 3 1/2 ώρες αντίστοιχα. Στο νησί υπάρχουν ενοικιαζόμενα δωμάτια, στούντιο και ψαροταβέρνες με πραγματικά φρέσκο ψάρι.

ΟΡΕΙΒΑΤΙΚΑ ΚΑΤΑΦΥΓΙΑ

<u>Βουνό:</u>	Λευκά	Όρη
Τοποθεσία:		Ταύρη
Υψόμετρο: 1200 μ.		
Χωρητικότητα: 46 άτομα		
<u>Βουνό:</u>	Λευκά	Όρη
Τοποθεσία:		Βόλικας
Υψόμετρο: 1400 μ.		

Χωρητικότητα: 25 άτομα		
<u>Βουνό:</u>	Λευκά	Όρη
Τοποθεσία:		Καλέργη
Υψόμετρο: 1640 μ.		
Χωρητικότητα: 45 άτομα		
<u>Βουνό:</u>	Λευκά	Όρη
Τοποθεσία:	Διάσελο	Σβουριχτής
Υψόμετρο:	1970	μ.
Όνομασία:	X.	Χολιόπουλος
Χωρητικότητα: 22 άτομα		

ΛΑΣΙΘΙ

ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΥΣΕΣ ΤΟΠΟΘΕΣΙΕΣ

Χρυσή. Νησάκι (σ' απόσταση 9 ν.μ.) απέναντι ακριβώς στην Ιεράπετρα, με την οποία συνδέεται με μικρά εκδρομικά σκάφη. Έχει πολύ όμορφες παραλίες με κέδρα.

Σητεία. Ετιά, ένας εγκαταλελειμμένος μικροσυνοικισμός που βρίσκεται μεταξύ Παπαγιαννάδων και Αρμένων και έχει πανέμορφα πετρόχτιστα σπίτια. Ήταν φέουδο της Ενετικής οικογενείας των De Mezzo, οι οποίοι έκτισαν εκεί την τριώροφη έπαυλή τους που αποτελεί σήμερα ένα από τα πιο αντιπροσωπευτικά δείγματα της Ενετικής αρχιτεκτονικής στην Κρήτη.

Σητεία. Βόιλα, ένα έρημο μεσαιωνικό χωριό που βρίσκεται μόλις 1 χλμ. απόσταση από τον Χανδρά. Οι οικισμοί της Βόιλας και της Ετίας έχουν ενταχθεί στο Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα Interreg II και με την βοήθεια της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας αναστηλώνονται.

Σητεία. Φαράγγι της Ζάκρου Το φαράγγι των νεκρών, απέχει 38 χλμ. από τη Σητεία και βρίσκεται προς τα νότια από το Παλαίκαστρο.

Κουφονήσι (Λεύκη) Μικρό νησί του Λιβυκού πελάγους απέναντι από τις ΝΑ ακτές της Κρήτης στα ΝΑ του ακρωτηρίου Γούδουρας. Έχει υπέροχες αμμουδιές και σημαντικά αρχαιολογικά ευρήματα (θαυμάσια διατηρημένο λίθινο θέατρο. Ρωμαϊκά Λουτρά, κ.ά.).

Οροπέδιο Λασιθίου 22 χλμ. Α του Ηρακλείου. Ο δρόμος οδηγεί μέσα από καταπράσινα χωριά στο οροπέδιο Λασιθίου (υψόμετρο 900 μ. Έκταση 25.000 στρέμματα) με γραφικούς (περίπου 7.000) μύλους που ποτίζουν την κατάφυτη από κηπευτικά, αχλαδιές και μηλιές περιοχή

ΜΟΥΣΕΙΑ

Άγιος Νικόλαος Αρχαιολογικό Μουσείο. Περιλαμβάνει ευρήματα από ανασκαφές στην Ανατολική Κρήτη.

Σητεία Αρχαιολογικό Μουσείο Σητείας. Περιλαμβάνει ευρήματα ανασκαφών από Σητεία, Ζάκρο, Πετρά, Παλαιόκαστρο Μινωικής περιόδου.

Λαογραφικό Μουσείο Σητείας

Λαογραφικό Μουσείο στο Χαμαίτζι, 11 χλμ. Από τη Σητεία.

Μουσείο Βυζαντινών Εικόνων και Χαλκογραφίας Μονής Τοπλού.

Ιεράπετρα Αρχαιολογικό Μουσείο. Περιλαμβάνει μαρμάρινα αγάλματα και επιγραφές Ελληνορωμαϊκών χρόνων.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΙ ΧΩΡΟΙ

Γουρνιά 9 χλμ. νοτιοανατολικά του Αγίου Νικολάου και 15 χλμ. βορειοδυτικά της Ιεράπετρας βρίσκεται ένας από τους πιο αξιόλογους αρχαιολογικούς χώρους και απ' τους καλύτερα διατηρημένους Μινωικούς οικισμούς. Πρέπει να χρονολογείται γύρω στο 1550-1450 π.Χ. Πρόκειται για μια κωμόπολη με μικρά σπίτια και παλατάκι στην κορυφή λόφου που τον έζωναν στενά δρομάκια. Σήμερα είναι εμφανείς οι δρόμοι και τα Θεμέλια των σπιτιών.

Δρήρος 16 χλμ. ΒΔ του Αγίου Νικολάου. Στον αρχαιολογικό χώρο αυτής της αρχαίας ελληνικής πόλης περιλαμβάνονται δύο ακροπόλεις κι ανάμεσα τους αγορά αρχαϊκής εποχής νότια της αγοράς ναός γεωμετρικής εποχής το Δελφίνιο, αφιερωμένος στον Απόλλωνα και μεγάλη δεξαμενή σκαμμένη ανάμεσα στο τέλος του 3ου και αρχές του 2ου αι. π.Χ.

Ίτανος (Ερμούπολη) Ευρήματα από μεγάλη πόλη ελληνορωμαϊκών χρόνων.

Κάτω Ζάκρος 38 χλμ. από τη Σητεία. Οι ανασκαφές έφεραν στο φως πολυτελές Μινωικό ανάκτορο, το τέταρτο σε σπουδαιότητα, και πλούσια ευρήματα που στεγάζονται στον Αρχαιολογικό Μουσείο Ηρακλείου. Το ανάκτορο αυτό, το οποίο καταλάμβανε έκταση 7000-8000 τ.μ. και περιελάμβανε βασιλικά διαμερίσματα, αποθήκες και διάφορα εργαστήρια, καθώς και η γειτονική πόλη καταστράφηκαν

γύρω στα 1450 π.Χ. από ισχυρό σεισμό, πιθανότατα αυτόν που προκάλεσε τον καταποντισμό τμήματος της Σαντορίνης. Η Ζάκρος υπήρξε σπουδαία Μινωική ναυτική βάση. Είχε αναπτύξει εμπορικές σχέσεις με την Αίγυπτο και την Ανατολή. Από εδώ γινόταν εξαγωγές Μινωικών προϊόντων στις ξένες αγορές. Σήμερα έχουν ανασκαφεί τέσσερις Μινωικές αγροικίες, δύο Ιερά κορυφών, νεκροταφεία και ταφικά σπήλαια Μινωικής εποχής.

Κουφονήσι Νησίδα με αξιόλογα ευρήματα ελληνορωμαϊκής πόλης.

Λατώ η Ετέρα 15 χλμ. δυτικά του Αγίου Νικολάου βρίσκονται απλωμένα στις πλαγιές δύο ακροπόλεων τα ερείπια της αρχαίας Λοτούς, μιας από τις ισχυρότερες πόλεις της Κρήτης, που ιδρύθηκε τον 7ο αι. π.Χ. Ο χώρος περιλαμβάνει ερείπια από τείχη, σπίτια και καταστήματα χτισμένα σε κοίλωμα και σε διαφορετικές εποχές.

Μακρύγιαλος Ευρήματα από επαύλεις μινωικών και ελληνορωμαϊκών χρόνων.

Μύρτος Μινωικοί οικισμοί.

Παλαίκαστρο 20 χλμ. από τη Σητεία, στη θέση Ρουσόλακκος, έχουν έλθει στο φως ερείπια λιμενικού οικισμού.

Πετράς Μινωική πόλη.

Ψείρα Νησίδα με μινωικό οικισμό.

ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΑ ΚΤΙΣΜΑΤΑ

Σπιναλόγκα Νησάκι-βράχος στην είσοδο του κόλπου της Ελούντας, 12 χλμ. από τον Άγιο Νικόλαο. Εδώ πάνω βρίσκονται τα ερείπια του ισχυρότατου φρουρίου που έχτισαν οι Ενετοί το 1529 για να αποτρέψουν την είσοδο κάθε εχθρικού πλοίου στο λιμάνι της Ελούντας. Σητεία. 70 χλμ. ανατολικά του Ηρακλείου. Στο δυτικό άκρο της σημερινής πόλης σώζονται ελάχιστα ερείπια του κάστρου που κατασκευάστηκε τη βυζαντινή εποχή.

Ιεράπετρα 36 χλμ. νοτιοανατολικά του Αγίου Νικολάου. Στο δυτικό άκρο της πόλης, κοντά στη θάλασσα, βρίσκονται τα ερείπια φρουρίου που χτίστηκε στα πρώτα χρόνια της Βενετοκρατίας και επισκευάστηκε το 1626 από το Φρ. Μοροζίνι.

ΕΚΚΛΗΣΙΕΣ & ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΑ

Σε απόσταση 9 χλμ. από τον Άγιο Νικόλαο και πριν από το χωριό Κριτσά η Παναγιά η Κερρά (Τηλ. 28410-51525, 51711), καταγραφή με τοιχογραφίες του 14ου ή 15ου αι. Ανατολικά της Σητείας (18 χλμ.) η Μονή Τοπλού ή Παναγία Ακρωτηριανή, που ανάγεται στο 15ο αι. μ.Χ. Στη μονή θα δείτε επιγραφή του 2ου

αι. π.Χ. και εικόνα του 18ου αι. μ.Χ., έργο του Ιωάννη Κορνάρου. Νότια της Σητείας (χλμ. 40) η Μονή Κάψα.

ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Το κλίμα και η γεωμορφία της Κρήτης έχουν συμβάλει στη διαμόρφωση μιας πολύ πλούσιας χλωρίδας. Η Επαρχία Σητείας αποτελεί την πλέον τυπική «νησιώτικη» περιοχή της Κρήτης. Το ξηροθερμικό της κλίμα επιδρά στο φυσικό τοπίο που απογυμνωμένο στη μεγαλύτερη του επιφάνεια από το πράσινο, αποκτά μια άγρια ερημική ομορφιά, μέσα στην οποία ξεπροβάλλουν εκπληκτικού ενδιαφέροντος οικοσυστήματα όπως το Φοινικόδασος του Βάι, το Φαράγγι της Ζάκρου, τα πευκοδάση των ορεινών και νότιων περιοχών, ενώ καθένα σχεδόν από τα μικρά ακατοίκητα νησιά που την περιβάλλουν αποτελεί σημαντικό βιότοπο ή οικοσύστημα όπως οι Διονυσάδες για το γεράκι της Ελεονώρας (κοινώς βαρβάκι), η Ψείρα για τα θαλάσσια ζωικά και φυτικά είδη, (σπόγγους, κοράλλια, ψάρια, σχινόδερμα), το Κουφονήσι για την αφρικάνικη χλωρίδα.

Εκπληκτική είναι η ποικιλία των φυτικών ειδών και η πολυμορφία των φυσικών σχηματισμών που διαθέτει η Κρήτη. Σε καμιά άλλη περιοχή του κόσμου ίσης έκτασης δεν συναντά κανείς τέτοια ποικιλία φυτικού πλούτου.

Υπάρχουν 2.300 είδη αυτοφυών φυτών από τα οποία 302 είναι ενδημικά. Όλα σχεδόν τα παραπάνω φύονται στην Επαρχία Σητείας και μερικά μόνο σ' αυτήν.

ΦΑΡΑΓΓΙΑ

Η Επαρχία Σητείας, παρά το γεγονός ότι δεν διαθέτει πολύ υψηλούς ορεινούς όγκους, εντούτοις έχει να παρουσιάσει εκπληκτικής ομορφιάς φαράγγια.

Κάτω Ζάκρος: Το φημισμένο φαράγγι των Νεκρών είναι μοναδικής ομορφιάς. Ονομάστηκε έτσι από τις Μινωικές ταφές που βρέθηκαν σε σπήλαια στις πλαγιές του. Η αρχή του βρίσκεται νοτιοανατολικά του χωριού Ζάκρος. Διαθέτει ποικίλη βλάστηση και η διάσχιση του διαρκεί περίπου 3 ώρες. Στις απόκρημνες πλαγιές του βόσκουν ελεύθερα κατσίκια. Αποτελεί μέρος του Ευρωπαϊκού μονοπατιού E4. Μέσω του προγράμματος Leader έχουν γίνει σήμανση, αποκατάσταση βατότητας, πέτρινες βρύσες με νερό και αναπαυτήρια σε διάφορα σημεία του.

Λαμνώνι Το εντυπωσιακό φαράγγι σε ένα τοπίο εντελώς Σεληνιακό έχει πάρει το όνομα του από το μικρό χωριό Λαμνώνι στο οποίο βρίσκεται και η αρχή του. Μέχρι την έξοδο του στην περιοχή του Ξερόκαμπου απαιτούνται 6 ώρες

πεζοπορίας. Μέσω του προγράμματος Leader έχουν γίνει και στο φαράγγι αυτό διακριτικές επεμβάσεις.

Περιβολάκια Διασχίζοντας μια εντελώς ερημική περιοχή το μικρό αυτό φαράγγι ξεκινάει κοντά από το χωριό Περιβολάκια και η εντυπωσιακή έξοδος του βρίσκεται στη Μονή Κάψα. Η διάσχιση του απαιτεί 5 ώρες περίπου.

Πεύκοι Ένα φαράγγι του οποίου η διάσχιση διαρκεί 4 ώρες «χωρίζει» ή «ενώνει» δύο εντελώς διαφορετικούς κόσμους. Στα βόρεια ένα τυπικό κρητικό αγροτικό χωριό και στα νότια στο Μακρύ Γιαλό μια ενδιαφέρουσα διαδρομή με αξιόλογους φυσικούς σχηματισμούς και βλάστηση τυπική Μεσογειακή. Και εδώ έχουν γίνει εργασίες σήμανσης, βατότητας, βρύσες, κ.λ.π., μέσω του προγράμματος Leader.

Λάπηθος Το φαράγγι οφείλει το όνομα του στο μικρό ορεινό χωριό Λάπηθος. Μετά από 4 ώρες διαδρομής καταλήγει από χωριό Άγιος Στέφανος.

Ορεινό ή το φαράγγι των κόκκινων πεταλούδων Ένα από τα πλέον όμορφα φαράγγια της Κρήτης, με εντυπωσιακή βλάστηση και ομορφιά το οποίο δυστυχώς υπέστη καταστροφές από μεγάλη πυρκαγιά. Ακόμα και σήμερα όμως στους πυρήνες βλάστησης που διασώθηκαν, πανέμορφες κόκκινες πεταλούδες θα σας συντροφεύουν στην περίπου 6 ωρών πεζοπορία σας από το χωριό Ορεινό μέχρι την έξοδο του στον Κούτσουρα ή αντιστρόφως.

Υπάρχουν ακόμη πολλά μικρότερα γραφικά φαράγγια όπως των Καρουμών, της Τουρλωτής, του Μπέμπονα (προς το βουνό Κλήρος.) και άλλα, καθώς και θαυμάσιες κοιλάδες με βλάστηση και πηγές όπως της Σητείας (του ποταμού Παντελή), των Λιθινών (του ποταμού Μαρουλά), του Σταυροχωρίου και πολλές άλλες.

ΣΠΗΛΑΙΑ

Ψυχρο - "δικταίον άντρο" Βρίσκεται στις βόρειες πλαγιές του Όρους Δίκη, σε ύψος 1025 μέτρων. Πρόκειται για ένα βαραθρώδες σπήλαιο, συνδεδεμένο με τη μυθολογία και αρχαιολογία, με έκταση 2200 τετραγωνικών μέτρων και συνολικό μήκος 250 μέτρων.

ΗΡΑΚΛΕΙΟ

ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΥΣΕΣ ΤΟΠΟΘΕΣΙΕΣ

Φόδελε 29 χλμ. Δ του Ηρακλείου, Εδώ γεννήθηκε ίο 1545 ο γνωστός ζωγράφος Δομήνικος Θεοτοκόπουλος (Ελ Γκρέκο). Γραφικό χωριό κρυμμένο σε κοιλάδα κατάφυτη με πορτοκαλιές και πλατάνια.

ΜΟΥΣΕΙΑ

Αρχαιολογικό Μουσείο Ηρακλείου Από τα σημαντικότερα μουσεία της Ελλάδος Περιλαμβάνει συγκεντρωμένα σχεδόν όλα τα ευρήματα του Μινωικού Πολιτισμού: Κεραμική, λιθογραφία, σφραγιδογλυφία, μικρογλυπτική, χρυσοχοΐα, μεταλλοτεχνία, τις θαυμάσιες τοιχογραφίες από τα μεγάλα και μικρά ανάκτορα και τις πλούσιες επαύλεις και τέλος τη μοναδική Λίβνη σαρκοφάγο της Αγίας Τριάδας.

Ιστορικό Μουσείο Αρχοντικό Α & Μ. Καλοκαιρινού. Περιέχει εκθέματα Βυζαντινής Ενετικής και Τούρκικης περιόδου και ιστορικά ντοκουμέντα από τη νεότερη Κρητική ιστορία. Επίσης μια πλούσια λαογραφική συλλογή από τοπικές στολές υφαντά, ξυλόγλυπτα και κεντήματα καθώς και αναπαράσταση τυπικού Κρητικού σπιτιού.

Αρχαιολογικό Μουσείο Αρχάνων Περιλαμβάνει ευρήματα ανασκαφών από το ανάκτορο Αρχάνων, το νεκροταφείο Φουρνί και το ιερό της Ανεμοσπηλιάς. Μινωικής περιόδου.

Μουσείο Αγροτικής Ιστορίας και Λαϊκής Τέχνης "Αρόλιθος", Σερβιλί Τιλύσου.

Μουσείο Νίκου Καζαντζάκη Κέντρο Κρητικής Φιλολογίας Μυρτιά Δήμου "Νίκος Καζαντζάκης", Ηράκλειο.

Μουσείο El Greco (Δομήνικου Θεοτοκόπουλου) Φόδελε Δήμου Γαζίου (28 χλμ. από το Ηράκλειο)

Μουσείο Κρητικής Ιστορίας και Παράδοσης Μιχάλη Νικ. Ψαλτάκη

9ο χλμ. Οδού Ηράκλειο-Αρχάνες 3 χλμ. από τις Αρχάνες και 6 χλμ. από την Κνωσό.

Μουσείο Παραδοσιακής Ζωής Κρήτης "Λυχνοστάτης" 28 χλμ. Εθνικής Οδού Ηρακλείου · Αγ. Νικολάου, Λιμήν Χερσονήσου.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΙ ΧΩΡΟΙ

Αγία Τριάδα 2,5-3 χλμ. Δ. της Φαιστού βρίσκονται τα ερείπια της βασιλικής έπαυλης, που κατά πάσα πιθανότητα αποτελούσε το θερινό ανάκτορο της

δυναστείας της Φαιστού. Από εδώ προέρχονται ορισμένα από τα σημαντικά εκθέματα του Αρχαιολογικού Μουσείου του Ηρακλείου, όπως η λάρνακα, το ανάγλυφο αγγείο των θεριστών, καθώς και θαυμαστής τέχνης τοιχογραφίες.

Αμνισός 7,5 χλμ. ανατολικά του Ηρακλείου. Μινωική πόλη επίνειο της Κνωσού. Εδώ ανασκάφηκε η γνωστή στους αρχαιολόγους ως Έπαυλη των Τοιχογραφιών της Αμνισού ή Έπαυλη των Κρίνων. Αρχάνες 15 χλμ. νότια του Ηρακλείου. Μέσα στο χωριό οι ανασκαφές έφεραν στο φως καλοδιατηρημένο κτίριο που θα πρέπει να ήταν θερινό ανάκτορο. Στο λόφο Φουρνί (1 χλμ. Β.Δ. ίων Αρχανών) βρέθηκαν θολωτοί τάφοι που χρονολογούνται ανάμεσα στο 2500-1250 π.Χ.

Στη θέση Ανεμοσπηλιά Αρχανών, στους πρόποδες του ιερού βουνού Γιούχτα, ανασκάφηκε Μινωικό Ιερό, όχι μόνο των Αρχανών αλλά και της Κνωσού. Βαθύπετρο 19 χλμ. νότια του Ηρακλείου. Εδώ η αρχαιολογική σκαπάνη έφερε στο φως τα ερείπια μεγάλου Μινωικού μεγάρου, συγκεκριμένα αγροικίας Μινωίτη τοπάρχη, με εγκαταστάσεις σταφυλοπιεστηρίου, ελαιοπιεστηρίου, με υφαντουργικά εργαλεία και πιθανότατα κεραμικό κλίβανο.

Γόρτυνα 46 χλμ. νότια του Ηρακλείου βρίσκονται τα ερείπια της Γόρτυνας, πόλης που γνώρισε ιδιαίτερη άνθηση στη Ρωμαϊκή περίοδο κι έγινε πρωτεύουσα της Ρωμαϊκής επαρχίας της Κρήτης και της Κυρηναϊκής. Η ίδρυση της ανάγεται στη Μινωική εποχή, όπως μαρτυρούν τα ερείπια αγροικίας του 16ου αι. π.Χ. που έχουν ανασκαφεί.

Τα πιο αξιόλογα μνημεία είναι το Πραιτώριο (2ος μ.Χ.), έδρα του Ρωμαίου κυβερνήτη της Κρήτης και το Νυμφαίο (2ος αι. μ.Χ.), τόπος λατρείας των Νυμφών. Ο ναός του Πύθιου Απόλλωνα, το ιερό των Αιγυπτιακών θεοτήτων και το Ωδείο, όπου βρέθηκε η περίφημη επιγραφή με τους νόμους της Γόρτυνας Είναι γραμμένοι σε δωρική διάλεκτο και ανάγονται στον 6ο αιώνα π.Χ. Γι αυτούς μιλάει με θαυμασμό ο Πλάτων στους Νόμους του.

Κάτω Σύμη Βιάννου Ιερό του Ερμή και της Αφροδίτης.

Κνωσός 5 χλμ. ανατολικά του Ηρακλείου. Κατοικήθηκε από τη Νεολιθική εποχή. Γύρω στα 1900 π.Χ. οικοδομήθηκε το πρώτο ανάκτορο της Κνωσού. Διακόσια χρόνια αργότερα καταστρέφεται από σεισμό και ξαναχτίζεται πιο μεγαλόπρεπο και πολυτελέστερο. Η τελειωτική καταστροφή επήλθε γύρω στα 1500-1450 π.Χ. κατά μία θεωρία από την έκρηξη του ηφαιστείου της Σαντορίνης. Παρόλα αυτά εξακολούθησε να κατοικείται για περίπου πενήντα ακόμη χρόνια,

οπότε καταστράφηκε οριστικά από πυρκαγιά γύρω στα 1400 π.Χ. Τα Μινωικά ανάκτορα δεν ήταν έδρα μόνο του δυνάστη αλλά και διοικητικό και θρησκευτικό κέντρο όλης της περιοχής. Τα ερείπια της πρωτεύουσας του Μινωικού Βασιλείου περιλαμβάνουν το ανάκτορο του Μίνωα, τα σπίτια των αξιωματούχων και ιερέων που τον περιστοιχίζουν (Μικρό Ανάκτορο, Καραβάν Σερράι, Οικία των τοιχογραφιών κ.λ.π.), τα σπίτια των απλών ανθρώπων και τα νεκροταφεία, όπου έθαβαν τους νεκρούς τους. Το ανάκτορο ήταν δαιδαλώδες οικονομικό σύνολο χτισμένο γύρω από μία κεντρική αυλή. Το πολυώροφο αυτό οικοδόμημα καταλάμβανε έκταση 22000 τ.μ και περιελάμβανε εκτός από τα βασιλικά διαμερίσματα, λατρευτικούς χώρους, θησαυροφυλάκια, εργαστήρια κι αποθήκες.

Κομμός Μινωικό λιμάνι Φαιστού.

Λεβήνα (Λέντας) Ιερό Ασκληπιού και Μινωικοί θολωτοί τάφοι.

Λύκτος Ευρήματα από μεγάλη πόλη ελληνορωμαϊκών χρόνων.

Μάλια 34 χλμ. ανατολικά της Πόλης του Ηρακλείου και 3 χλμ. μακριά από το ομώνυμο παραθεριστικό κέντρο, οι ανασκαφές έφεραν στο φως ανάκτορο παρόμοιο με αυτά της Κνωσού και της Φαιστού (χτισμένο κι αυτό γύρω στα 1900 π.Χ. κι εγκαταλελειμμένο περίπου στα 1450 π.Χ.). Στο φως ήλθαν επίσης συνοικίες της Μινωικής πόλης που υπήρχε γύρω από το ανάκτορο και νεκροταφείο στη Θέση Χρυσόλακκος Το ανάκτορο αυτό καταλάμβανε έκταση περίπου 9000 τ.μ. Πολλά από τα αντικείμενα που στεγάζονται στο Αρχαιολογικό Μουσείο Ηρακλείου προέρχονται από τον αρχαιολογικό χώρο των Μαλίων.

Τύλισος 14 χλμ. νοτιοδυτικά του Ηρακλείου έχουν εντοπιστεί τα ερείπια μιας από τις αρχαιότερες Μινωικές πόλεις στην Κεντρική Κρήτη. Έχουν βρεθεί τα ερείπια τριών μεγάλων οικοδομημάτων, κατοικιών τοπικών αρχόντων.

Φαιστός 63 χλμ. νοτιοδυτικά του Ηρακλείου και 78 χλμ. περίπου νοτιοδυτικά του Ρεθύμνου βρίσκονται τα ερείπια του ανακτόρου της Φαιστού, δεύτερου σε σπουδαιότητα ανακτορικού κέντρου της Μινωικής Κρήτης. Ήταν έδρα του μυθικού Ραδάμανθη κι αποτελούσε κι αυτό το ανάκτορο τον πυρήνα μιας πόλης που κατοικείτο από τη Νεολιθική εποχή. Η αρχιτεκτονική διάταξη του ανακτόρου είναι ίδια με της Κνωσού. Κι εδώ τα δωμάτια είναι διατεταγμένα γύρω από πλακόστρωτη αυλή. Σ' αντίθεση όμως με την Κνωσό, εδώ ο τοιχογραφικός διάκοσμος ήταν σχετικά φτωχός το κενό όμως κάλυπτε η επένδυση των δαπέδων και των τοίχων με πλάκες κατάλευκου γυψόλιθου. Το ανάκτορο αυτό καταλάμβανε έκταση περίπου 9000 τ.μ.

ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΑ ΚΤΙΣΜΑΤΑ

Πόλη Ηρακλείου:

Οι παλιές οχυρώσεις των Αράβων στο Χάνδακα, ενισχυμένες από τους Ενετούς το 1462 σώζονται σήμερα σε καλή κατάσταση. Συγκεκριμένα από τους 7 προμαχώνες σώζεται ο προμαχώνας Μαρτινέγκο, όπου σήμερα βρίσκεται ο απέριττος τάφος του Ν. Καζαντζάκη, με θέα όλη την πόλη. Από τις 4 πύλες εισόδου στην πόλη διασώζονται η Χανιόπορτα και η Καινούργια Πόρτα στη νότια πλευρά.

Ο Κούλες είναι το επιβλητικό φρούριο στην είσοδο του Βενετσιάνικου λιμανιού. Χρόνος κατασκευής του από το 1523-1540. Το Μπεντενάκι όπως λέγεται σήμερα το θαλάσσιο τείχος από το Βενετσιάνικο λιμάνι μέχρι τον όρμο του Δέρματα ή Κουμ-Καπί.

Οι θολωτοί ταρσανάδες όπου ναυπηγούνταν οι γαλέρες, δηλ. τα πολεμικά πλοία της εποχής.

Η κρήνη Μοροζίνη (1628), Κρήνη Ντελημάρκου (1666), και η κρήνη Μπέμπο (1588) στη βόρεια πλευρά της πλατείας Κορνάρου.

Το Palazzo Ducale, κτίριο όπου είχε την έδρα του ο Δούκας της Κρήτης και η Λότζια (Λέσχη), τόπος συγκέντρωσης και αναψυχής των ευγενών.

Η Βασιλική του Αγίου Μάρκου (13ος αι.), σήμερα χώρος εκθέσεων, και η ορθόδοξη εκκλησία του Αγίου Τίτου (1466).

ΕΚΚΛΗΣΙΕΣ & ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΑ

Πόλη Ηρακλείου:

Η Μητρόπολη του Αγίου Μηνά και δίπλα της το παρεκκλήσι του Μικρού Αγίου Μηνά.

Η εκκλησία της Αγίας Αικατερίνης που λειτουργεί σαν μουσείο με εικόνες του Μηνά Δαμασκηνού, κυριότερου εκπροσώπου της Κρητικής Σχολής.

Νομός Ηρακλείου:

Στη θέση Σκοτεινή, περίπου 1 χλμ. ΒΔ του Φόδελε, το μικρό εκκλησάκι των Εισοδίων της Θεοτόκου χτισμένο στη θέση παλαιότερης εκκλησίας του 11ου ή 12ου αι. μ.Χ. Νοτιοδυτικά του Ηρακλείου σ' απόσταση 56 χλμ. το μοναστήρι του Βροντισίου με ανάγλυφη κρήνη (15ος αι.) στην είσοδο του περιβόλου και πανοραμική θέα.

Νοτιότερα, κοντά στο χωριό Βορίζια, 52 χλμ. από το Ηράκλειο, το εγκαταλελειμμένο μοναστήρι του Βαρσαμονερίου. Απ' αυτό σώζεται η εκκλησία Αγ. Φανούριος με σημαντικές τοιχογραφίες (15ος αι.), μοναδικό μνημείο της Κρητικής Σχολής. Στη Γόρτυνα η τρίκλιτη Βασιλική (6ος αι. μ.Χ.) αφιερωμένη στον Άγιο Τίτο, ένα από τα σπουδαιότερα μνημεία του Χριστιανισμού στην Κρήτη. Κοντά στο Κράσι το μοναστήρι της Καρδιώτισσας με την εκκλησία της Παναγιάς Κεράς.

ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Οικολογικό & Αρχαιολογικό Πάρκο Γιούχτα Πρόκειται για το οικοσύστημα του όρους Γιούχτα σε συνδυασμό με τα υπάρχοντα αρχαιολογικά στοιχεία της περιοχής.

ΟΡΕΙΒΑΤΙΚΑ ΚΑΤΑΦΥΓΙΑ

Βουνό: Ίδη ή Ψηλορείτης

Τοποθεσία: Πρίνος

Υψόμετρο: 1110μ.

Ονομασία: Ε.Ο.Σ. Ηρακλείου

Χωρητικότητα: 30 άτομα

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ολοκληρώνοντας αυτή την εργασία θα μπορούσαμε να επιμείνουμε στις θετικές επενέργειες του οικοτουρισμού, τόσο σε οικολογικό όσο και σε τουριστικό επίπεδο. Μέσα από τη σωστή προβολή του μπορεί να αποτελέσει εκπαιδευτικό αντικείμενο, ένα μέσο διαμόρφωσης μιας θετικής στάσης των τουριστών απέναντι στο φυσικό περιβάλλον που προσφέρει τόσο γενναιόδωρα τα πολύτιμα αγαθά του.

Αν από την άλλη τα προσφερόμενα αυτά αγαθά αξιοποιηθούν κατάλληλα και βάση επιστημονικών μελετών, είναι δυνατό να δημιουργήσουν μεγαλύτερη ποικιλία στις δραστηριότητες των τουριστικών προορισμών δημιουργικά και πάντα προς όφελος της φύσης.

Δε θα πρέπει το ίδιο το φυσικό περιβάλλον που παρέχει αυτές τις εναλλακτικές μορφές τουρισμού να είναι και ο ζημιωμένος παράγοντας αυτής της κατάστασης. Και σε αυτό βέβαια έχουν ευθύνη τόσο οι επιστημονικές ομάδες μελέτης όσο και οι κρατικοί ή ιδιωτικοί οργανισμοί-φορείς που ασχολούνται με τέτοια λεπτά ζητήματα όπως η οικολογία.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Στεφανάκης, Π.(2008) Προϋποθέσεις και προοπτικές ανάπτυξης του Οικοτουρισμού. Ανάκληση Μάρτιος 15, 2008 από <http://www.rethymno.gr>

Βουτυρακης, Μ.(2007) Μπορεί ο οικοτουρισμός να απειλεί οικοσυστήματα και τοπικές κοινωνίες; Ανάκληση Μάρτιος 15, 2008 από <http://www.ecocrete.gr>

Βουτυρακης, Μ.(2005) Ένας βιώσιμος τουρισμός. Ανάκληση Μάρτιος 15, 2008 από <http://www.ecocrete.gr>

Περιβαλλοντική ομάδα 6ου ΤΕΕ Ηρακλείου.(2007) Εναλλακτικός τουρισμός. Ανάκληση Μάρτιος 18,2008 από <http://6tee-irakl.ira.sch.gr>

Κομίλης, Π. Οικοτουρισμός: Η εναλλακτική προοπτική αειφόρου τουριστικής ανάπτυξης. Ανάκληση Μάρτιος 10, 2008. Εκδόσεις προπομπός, σειρά: τουρισμός & ελεύθερος χρόνος.

(2004) Μια κριτική προσέγγιση του οικοτουρισμού. Ανάκληση Μάρτιος 12, 2008 από info@electridea.gr .

Thalassaki (2007) Οικοτουρισμός. Ανάκληση Μάρτιος 13, 2008 από <http://personal.pblogs.gr/tags/oikotoyrismos-gr.html>